

Jankovics József

Diétai durva magyar múzsa

Az 1825. évi országgyűlési „Diaetalis vers két felvonásban” csonkítatlan szövege

A római Pasquino-szobor egy megcsonkított antik műremek volt, és új nevét egy XIV. századi foltozó vargáról kapta, akinek a város közállapotán gúnyolódó, a szoborra kitűzött céduláiról nevet nyert paszkvillus 1509-ben már nyomtatás révén jutott el a szélesebb olvasóközönséghez. A század közepén pedig gyűjteményes kötetekben járatta-leplezte le, tette nevetségessé a céltáblája középpontjába került személyeket, immár egész Európát szórakoztatván.

Magyarországon ez idő tájt inkább a csípős Janus Pannonius-féle epigrammák voltak népszerűek, amelyek azonban már magukban hordozták e műfaj csíráit. A reformáció gazdag paszkvillus-irodalma ezen a tájon is ösztönözte az ilyen típusú szövegek keletkezését és kéziratossá terjesztését, latin és magyar nyelven egyaránt. Létüket az ellenük folytatott harc is jelzi: 1529-ben Tordai Pál hunyadi esperes idéztette bíróság elé a katolikus vallás kicsúfolására készített gúnyiratok szerzőit.¹ Az egymás rovására gúnyolódó egyházi vitapartnerek helyét a XVII. század második harmadától a deákos végzettségű katonák vették át, a kuruc–labanc fegyveres és irodalmi összecsapások kiváló alkalmat teremtettek és terepet adtak egymás nyelvi becsmélésen, rágalmozáson alapuló alázására, megszegényítésére. A versben és prózában egyaránt készülő gúnyiratok megszületésének legkínálkozóbb tárgyai és színhelyei azonban az országgyűlések lettek: itt gyűlt össze az ország politikai–hadi–kulturális irányításának teljes mezejének, és itt sereglett együvé a deákos műveltségű „szürkeállomány”, a karzat népe, az íródeákok és a furfangos jurátusok, a követek segédszemélyzete vagy titkárok, mint Rimay János, hivatalnokok, akár Gyöngyösi István, képviselők, miként Desseffy József, vagy Tinódi módjára, hivatásos vándor énekmondók. Ők tették ki azt az értelmiségi vagy félértelmiségi csoportot, amely ezt az élénk szellemet, némi versírói képességet, iróniára-gúnyra való hajlamot, fennköltebb és alantasabb nyelvi megoldásokra egyaránt alkalmas tehetséget megkívánó szövegtípust könnyed játékossággal és kegyetlen szatírával, klasszikus műveltséggel és kellő szabadszájúsággal létre tudta hozni. A diéta volt az a találkozóhely, ahol a király, valamint a karok és a rendek közötti ütközet végbement; ahol a társadalom minden rétegét, alakját, egyéniségét és különcét tollhegyre lehetett tűzni: az uralkodótól a főpapon át a kormánytisztviselőig, hadvezérekig, miniszterekig, az udvari talpnyalóktól a megyei követeken át a kiszolgáló személyzetig. Az öltözettől – különösen a német gúnya folyamatos szapulása és a magyar öltöny dicsérete dívott – a hajviseletig, a rossz szokástól a jellemhibáig, a (minden rétegre vagy egyénre) jellemző emberi gyarlóságig, az éleselméjű ravasz-ságtól a műveletlen dadogásig, vagy a testi hibáig mindent lehetett dicsőíteni, szidalmazni és pocskondiázni, vagy éppen karikírozni. A megénekeltek általában két táborra oszlottak: a jók és a rosszak, az igazi hazafiak versus a haza érdekei ellen

¹ RÓBERT, 1974.

cselekvők, az önzetlenek, önfeláldozók, meg az önérdeket a hazáé elé helyezők, a durván mohó vagyon-, és a hiú tisztségszerzők csoportjába.

A XVII. századi voksolási jelenetek, *opinio*-mondások versbefoglalása után és nyomában haladva a XVIII. századi Magyarországon is az országos diéták váltak a műfaj igazi termőtalajává. Ekkor szerezte vagy írta össze bizonyos Bernát János azt a paszkvillus-gyűjteményt, amelyet Patai F. Sámuelnek ajánlott. 1728-ból, 1737-ből, 1764-ből ismerünk olyan, országgyűlési alkalmakkor szerzett gúnyverseket, amelyek hagyományára már az alább közölt 1825. évi, nagyjelentőségű diétán keletkezett több írás is támaszkodhatott.²

A legmeghatározóbb előzmény azonban az 1790–1791. évi országgyűlés volt, amelyet valóságos gúnyversáradat követett. A műfaj felvirágzására két ok is lehetőséget teremtett: egyrészt a „kalapos király”, II. József halála, amely alkalmából koholt sírfeliratok, gyászversek szelídebben-bántóbban becsmérő sorai születtek, másrészt a negyedszázados országgyűlés-szünet feloldása, és az új király, II. Lipót (1790–1792) koronázására összegyűlt sokadalom kiváltotta erősödő politikai érdeklődés, illetve olvasmányigény felerősödése.

Fokozta az irántuk feltámadó kíváncsi figyelmet, hogy – az újságoktól eltérően – személyiségi jogokra, erkölcsi, nyelvi akadályokra való tekintet nélkül kéziratban gyorsan terjedtek. Pletykák, rágalmak, privát titkok és közös bűnök, társadalmi élet és eseményei, botrányok és ünnepi alkalmak, divatmajmolás, politikai és szerelmi játszmák, illetve az országgyűlési viták jelleméről is árulkodó beszámolóik keveredtek egymással – a plebs számára elérhetetlen, titokzatos világ tárult Pozsony, Buda és a szabad királyi városok polgárosodó közönsége elé.

I. Ferenc (1792–1835) uralkodásának hosszú évtizedei ugyancsak gazdag paszkvillus-termést érleltek, már csak azért is, mert elődei országgyűlés-hiányos kormányzásával szemben ebben a periódusban már – ha nem is az alkotmányban megszabott hároméves intervallumot betartva, mégis – többször hívták össze a diétát. 1812 és 1825 között ő is rendeletekkel kormányozta az országot – minden bizonynyal ezért is született annyi és olyan változatos technikájú gúnyirat. Már felizzottak a magyar paszkvillisták tollai.

„*Ennek az országgyűlésnek kétségtelenül a legerősebb hangú, az epigrammatikus hangnemmel egészen szakító gúnyverse a Diaetalis versek két felvonásban című pasquillus, mely hangjával, kíméletlen ostorcsattogtatásával az 1764. évi diaeta idejéből való Majd kétségbeesett hazánk siralmas vádgya és panasza című pasquillusra emlékeztet*” – írja szövegünkről a gúnyiratszakértő Téglás J. Béla.³ (Tegyük hozzá, hogy kipontozott szöveghelyei azt mutatják, hogy trágárságban is elődjének bizonyul.) Hasonló című írást említhetünk még Ferenc idejéből is: az 1802. évi országgyűlés közönségét *A haldokló Hunnia kesergésének haszontalan-ságáról* írt versezet oktatta–szórakoztatta. Ezek címükben jelzik, hogy a paszkvillus öltözete alatt még egy műfajt rejtegetnek a magyar és a közös európai múltból: az úgynevezett querela-típusú panaszéneket, amelyben az egyes országok, általában nőalakban megszemélyesítve, elsírják-ríjják romlásuk történetét, és a régi szép időkhez képest történt pusztulás képeit sorakoztatván fel, más népek segítségét kérik.

² ABAFI, 1883. 253.

³ TÉGLÁS J., 1928. 160.

A hosszú szünet után az 1825 szeptemberére összehívott országgyűlés ceremóniáival és fontos napirendjével egyaránt kitűnt a hasonló típusú rendezvények közül. Részint, mert ekkor koronázták meg I. Ferenc harmadik feleségét, Karolina Augusztát, mintegy „közkívánatra” Magyarország királynéjává, részint pedig, mert megerősítették a király és a magyar rendi nemesség közötti kiegyezés alapját, az 1790. évi törvényeket. Nagyjából maradt minden változatlan, az „alkotmányt körülbástyázva” elérték, hogy a király ígéretet tett az alapvető törvények betartására, aminek fejében a rendek megígérték: nem nyúlnak a radikális reformtörekvések fegyveréhez. Az 1825-ben elkezdődött diéta kiegyezésével, bár ért el eredményeket társadalmi, politikai, gazdasági és kulturális területen tovább éllette a fennálló viszonyokat.

Főleg a megyei követek igyekeztek elérni a korábbi sérelmek orvoslását (adó, katonaállítás, királyi biztosok kegyetlenkedéseivel végrehajtott rendeletek, a megyék jogainak semmibevétele, a magyar oktatás és nyelv ügye), ám az 1827-ben véget érő 1825. évi országgyűlés legemlékezetesebb, a magyar identitás megtartása és a tudományos élet megszervezése szempontjából legfontosabb eredménye a Széchenyi István gróf javaslata nyomán elindított gyűjtés volt a Magyar Tudományos Akadémia létrehozása érdekében.

A korban a paszkvillusoknak nem csupán a fentebb említett újságpótló szerepe volt. Magyarországon egyfajta politikai pótcselekvés feladatkörét is betöltötték: a reformok és a felkelések helyett ebben vezették le a sérelmek okozta feszültségeket, élték ki bosszújukat. „*A kis Belgium már fegyvert fogott, de a nagy Magyarországon nem mozdult meg senki. Csak versek, pasquillusok járták, s ezzel könnyítettek magukon az emberek.*”⁴ A szövegben érintett személyek pedig azért féltek rettentően e műfajtól, mert a cenzúrázatlan szövegek révén legbelsőbb titkaik, jellemgyengeségeik, mélyen rejtegetett magánvéleményük, külső és belső tulajdonságaik, politikai és magánéleti ambícióik, szellemi képességeik, szexuális életük jellemzői, a legkülönbélebb gyenge pontjaik, esetleg elkövetett bűneik nyilvánossá tételével intim szférájuk sérült. Az információk erkölcsileg és politikailag, jogilag és gazdaságilag egyaránt tönkretelhették, de legalábbis lejáráthatták őket a nyilvánosság, sőt, a család előtt is. Magáról az országgyűlési színjátékról adott ironikus, de mégis a valóságot közvetítő beszámolókat, hangulatjelentéseket az írások kegyetlen tudósítói funkciója miatt kárhoztatták. Mivel a sajtót eltiltotta a cenzúra az 1825-ös országgyűlés eseményeinek közlésétől, az ülés során a református lelkészi teendőket végző Szoboszlai Pap István a tárgyalásokról nem paszkvillusokkal, hanem levelek tömegével, 274 misszilissel tudósította debreceni barátait, ám ő is tudatában volt, hogy mindent nem írhat meg még ezen intim műfajban sem: „*nem írtam meg mind, ami igaz; noha amit írtam, az mind igaz.*”⁵

Különösen bántó volt a gúnyirat, ha nyelvileg sem kímélte áldozatát, és nem riadt vissza a trágárságtól vagy az obszcenitástól sem. A fennálló politikai rend megváltoztatását célzó, vagy legfőbb képviselőinek személyiségét, érdekeit sértő paszkvillus-szerzők kilétének felderítésére mindig óriási energiát fordított a hatalom. Különösen képpen akkor, ha még nyelvileg is megalázónak, dehonesztálónak, a vallást gyalázónak vagy a közszemérmert sértőnek érezték a szöveget. Amennyiben az anonimitás

⁴ GRÜNWARD, 1888. 222–223.

⁵ VASZARY, 1883. 1.

leple mögé rejtőző szerzőt, szerencsétlenségére, megtalálták, élete nem egy esetben végződött tragédiával. A kéziratok pedig legtöbbször máglyára kerültek.

Az országgyűlések alkalmával született paszkvillusokat szerzőik általában a fenti okok miatt nem vállalhatták saját nevük alatt. Ugyanakkor fontosságukat és népszerűségüket mutatja, hogy szorososan hozzátartoztak a diéták létformájához, hatásukat fokozta, hogy azonnal reagáltak a történésekre. Szinte állandóan működő „paszkvillus-gyár” állt rendelkezésre, más-más műveltségű szerzőktől, váltakozó színvonalon, néha nagyon gyatrán, máskor kevésbé szellemesen. Lássunk egy példát az azonnali reakcióra!

A szóban forgó 1825–1827. évi országgyűlésen a költő-unoka Orczy Lőrinc megsértette Felsőbüki Nagy Pált azzal, hogy a jogtörténész Anton Wilhelm Gustermannhoz hasonlította. „Szörnyű lárma sőt pisszegés követé ezen vakmerő beszédét Orczynak, mely Nagy Pált meg meré sérteni. De Nagy Pál maga csendesíté a lármat, s egész méltósággal s hidegvérrel így felelt. »Én ámbár Gusztermanhoz hasonlítottam a hevesi követ úr által; de mégis igazságosabb vagyok önála, s megadom neki érdeme szerint a dicséretet; minthogy annyira szereti a törvényt, Verböczyhez hasonlítom. Nagy nevetéssel fogadták ezen hasonlítást, mert átlátták annak nemcsak azon oldalát, melyről azt Nagy Pál mondotta, hanem azon oldalát is, melyet eldugott, és amelyet a história mutat Verböczy életéből.» **Másnap Pasquillussal mulatta magát a communis opinio, melyben Ugocsa vármegye protestál az ellen, hogy Orczyt Verböczyhez (aki Ugocsában született) hasonlította Nagy Pál, megmutatja, miben nem hasonlít hozzá, de a végén a köztök levő hasonlatosságot is kifejtelegeti.**”⁶ (Kiemelés tőlem, J. J.)

A hatalom szempontjából a műfaj nehezen volt tolerálható. Az itt közölt vers például alapvetően az ország legfőbb vezetői, a zászlósurak, a mágnások magyar és Magyarország ellenességéről tanúskodik erős szavakkal. Ezért is idéztük fel a jegyzetekben, mintegy kontroll-anyagként az országgyűlés más paszkvillusaiban, illetve naplóiban róluk írottakat, hogy a jelen lévő egyéb szemtanúk segítségével igazoljuk: bármily nyersen, bármily szókimondóan idézi is meg a szereplőket szavaik és tetteik alapján, jellemzésükkor a szerző nem veti el a súlykot. Egyúttal célnünk volt a csonkítatlan eredeti szöveg közlésével felidézni azt a valós szellemi kontextust, amelyben az 1825-ös országgyűlés szereplői léteztek és munkálkodtak. A főszövegben és a jegyzetekben idézett egyidejű textusokkal jellemeztük a résztvevőket, a működési technikákat, a nyelvet, a politikai és az irodalmi légkört, amelyet az ilyen típusú művek nélkül valójában el sem tudnánk ma már képzelni. Sokak számára kínos volt, hogy az ország vezető rétegének legfontosabb pozícióban levő embereiről rántotta le a leplet, elárulva ezzel mérhetetlen önzőségüket és túlbuzgó lojalitásukat, egyes megyei követek szellemi alkalmatlanságát és megalkuvás-készségét. Az országgyűlés fontosabb tagjairól és működéséről lényegében ugyanazt a képet kapjuk, szókimondóbb változatban, mint amit Széchenyi festett róluk naplójában.

Nem a véletlen műve, hogy Metternich 1825. december 8-án Széchenyi István gróffal vitatkozva éppen a legfontosabb önvédelmi és harci eszköz, „a sajtósza-badság és a **gúnyiratok** ellen intézett kirohanást.”⁷

⁶ RALOVICH, 1888. IX. 200.

⁷ SZÉCHENYI, 1982. 435.

Az itt olvasható, ismeretlen szerzőtől származó, másolatban fennmaradt szöveg a Magyar Országos Levéltárban, a Patai család levéltárában található *Diaetalis Dráma Két Felvonásban* címmel. Jelzete: P 535, XIX., fasc. 10., 20. A hátlapján ceruzával ráírva a családi levéltáros vagy a kései olvasó recepciójának nyoma: „bolond”. A kézirat újdonsága, hogy az egyes, kevésbé ismert nevekhez lábjegyzetben odaírta a követ eredeti státusát is. (E szövegrészeket a jegyzetekben kurziválva közöljük.) Ugyancsak jelentős többlet az eddig ismert, csonkoltan kiadott szöveggel szemben,⁸ hogy itt megtalálható az a táblázat is, amelyben a szereplők országgyűlési tevékenységének, követi aktivitásának, a haza érdekeit szem előtt tartó állásfoglalásainak, egyáltalán: működésük minősítését, osztályozását is elvégzi a szerző. Jellegzetes és rendkívül fontos kiegészítés ez: arról tudósít, hogy a paszkvillus-író (vagy akik nevében szól, akiket képvisel) értékrendje alapján megítélve hogyan fejti ki tevékenységét a szóban forgó tisztviselő, hivatalnok, követ.

A szöveget más forrásból, a lelőhely megnevezése nélkül, illetve a trágárnak, közszeméremérsértőnek ítélt szavak helyének kipontozásával, gyakorlatilag az eredeti textus pontos rekonstruálásának lehetősége nélkül Abafi Lajos közölte.⁹

Források

Diaetalis Dráma, Két Felvonásban

Első felvonás

Eljött a régen várt idő valahára,
Hogy megindulván az Ország panaszára
Fejedelmünk¹⁰ Ország Gyűlését hirdetett,¹¹
Hová eljött minden, aki csak jöhetett.
Pozsonyba érkezvén az Ország Nagyai,
Vénje, ifja, magyar basztárd¹² polgárai!
Legelsőben is úgy mulatták magokat,
Hogy megkoronázták Carolinájokat.¹³

⁸ ABAFI, 1883. 150–153.

⁹ ABAFI, 1883. 150–153. A szöveg értelmezéséhez és a jegyzetek elkészítéséhez Ajkay Alinka, Császtvay Tünde, Kőszeghy Péter, Szörényi László és Völgyesi Orsolya nyújtott nagy köszönettel vett segítséget.

¹⁰ I. (Habsburg–Lotharingiai) Ferenc magyar király (1792–1835), II. Ferenc néven német-római (1804–1806), majd I. Ferenc néven osztrák császár (1806–1835).

¹¹ Pozsonyba, Szent Mihály havának (szeptember) 11-ét követő Pünkösöd utáni 16. vasárnapjára. A megnyitó, a trónbeszéd, a királyi *propositiók* átadása és a királyné koronázása szeptember 18. és 27. között zajlott le. A császári pár 17-én érkezett Pozsonyba, a királyné koronázása 25-én reggel 8 és 12 óra között ment végbe.

¹² basztárd = fattyú

¹³ A császár az országgyűlést „nemcsak saját szeretetünk érzelmétől indítatva, hanem az ország törvényhatóságainak hozzánk alázatosan fölterjesztett kívánságait is kegyes figyelmünkre méltatván, kedves hitvestársunknak, Karolina Augusztá fenséges és felséges császárnénak Magyarország királynéjává ünnepies módon végrehajtandó megkoronáztatása és fölvatása” végett is hívta össze. (*Törvénytár*, 431.) A karok és rendek örömről és alattvalói tiszteletük jeléül évi 50 000 dukát tiszteletdíjat, koronázási ajándékot szavaztak meg a királynénak. Karolina Augusztá bajor hercegnő, 1816 óta Ferenc – harmadik – felesége.

Csupa pompa volt a Diaeta kezdete,
De bezzeg Oremus¹⁴ lesz a végezete,
Mert az adózó nép úgy esik hasára,
Hogyha sokat esznek-isznak rovására.
Elvész ökre, lova, tehene, bikája,
Nem lészen szekere, hanem talyigája.

Sok Mágnás, ki cifra aranyos mentében
Fénylett, s Infrascriptust¹⁵ hordott a zsebjében
Diaeta előtt is, most búsul magában,
Hogy majd sequestrumot¹⁶ vetnek a nyakába.
Sok követ csak azért vállalt követséget
Magára, mert abból várt jó nyereséget.
Leveté az ősi pókhálós kacagányt,
S varratott magának cifra Zrínyi-dolmányt.
Most már kaputrokba¹⁷ üti a parádét,
Nem makk-kávét iszik, hanem Ciocoládét.

A hóhér táncoljon *Lang aust*¹⁸ tivéletek,
Kiknek seggetekben lakik a szívetek,
Kiknek a zöld tábla¹⁹ végén van helyetek,
Csúszó-mászó here, városi követek!
A Constitutiót²⁰ úgy obvallaljátok,²¹
Hogy a szép szüzeket mind felcsináljátok,
Szaporítjátok a deutsche Bürgereket,²²
Kik pusztítják a jó magyar kenyereket.

¹⁴ Oremus (lat.) = könyörgés

¹⁵ infrascriptus (lat.) = „alulírott”-tal ellátott okmány

¹⁶ sequestrum (lat.) = zár alá vétel

¹⁷ kaputrok (ném.) = német eredetű hosszú felsőruha, városi polgári viselet

¹⁸ langaus (ném.) = gyors társastánc a XIX. század elején, a keringő elődje, a sor jelentése kb. a hóhér táncoljon a lakodalmatokon

¹⁹ zöld asztal az ülésteremben

²⁰ constitutio (lat.) = alkotmány

²¹ obvallál = körülsáncol – Mind a kormány, mind a rendek a nemesi alkotmány védelmére törekedtek, legalább egyfajta status quo megtartását akarták elérni, de ez az udvar számára ért többet.

²² deutsche Bürger (ném.) = német polgárok (a Bürgerek szó nem helyes, hiszen a Bürger önmagában polgárokat jelent) – E sorok egyértelműen Felsőbüki Nagy Pálnak a magyar nyelv helyzetéről folytatott vitához való hozzászólását idézik. Szerinte a magyar nyelv visszaszorulásáért és elsatnyulásáért a minisztérium, a főurak, a nemesség, a parasztság, vagyis mindenki felelős, így a királyi városok polgársága is. „*Ha van háládatlanság a földön, a királyi városok polgáraiban van a legnagyobb.*” Mert olyan mesteremberekből tevődik össze népességük, akik olyan földről jöttek, amely nem tudta eltartani, táplálni őket. A könnyebb megélhetésért jöttek ide, a magyar alkotmány előnyöket biztosított számukra. Micsoda hálátlanság tőlük, hogy nem sajátítják el a nemzeti nyelvet. „*de még arra a szemtelenségre is vetemednek, hogy itt lakván, és megkülönböztetik magokat a nemzettől, amelynek kebelébe jöttek. Nemcsak Sopron városában, amelyet én legközelebb ismerek, hanem másutt is lehet hallani a kir. városokban «deutsche Bürger» nevezetet. Hát ez a sok deutsche Bürger miért nem megy abba a deutsche Landba, amely neki nem tud kenyeret adni? Ha én nem tudván Magyarországon élni, elmennék p. o. Franciaországba, s ott jól lenne dolgom, soha sem emlegetném azt, hogy magyar vagyok. Ezek pedig deutsche Bürgereknek nevezik magokat, s a Bürger militzben [polgárőrség-*

Te ostoba *Kritske*,²³ baszom az anyádat,
Hogy oltalmazhatnád te már a Hazádat?
Tedd fel parókádod, s derellye²⁴ kalapod,
Így a büdös banka titulust²⁵ elkapod.
Hidd el, ha meglátlak, azonnal kacagok,
Olyan bábót, mint te, fából is faragok.
Ostoba járásod²⁶ már maga mutatja,
Hogy nem vagy egyéb, mint Brieftrager²⁷ fajzatja.
Ily törpe emberét Klimius Miklósnak²⁸
Ugyan ki nevezné közülünk Herosnak?
Hiszen ha ijesztő portraid²⁹ meg mutatnád
A síró gyermeknek, actu³⁰ elaltatnád.
Nem tündöklök benned aestheticus lélek,
Hanem mivel *steif*³¹ vagy, fasznak szeretnék.

Nemes Magyar Ifjak, Hazánk virágai,
Ugyan miért lettetek Németek majmai?
Miért viselitek azt a bolond frizurát,
Nem illik Magyaroknak jádzani maskarát.³²
Beszéljete honnyi³³ ékes nyelveteken,
Csupán csak úgy foghattok ki a Németeken.

ben] is megkülönböztetik magokat még ruhájoknál fogva is. Vajon miért pedig? Hát nem olyan szép-e a magyar katonai öltözet, hogy már minden nemzetek követik azt? Mindeniknek van már huszár regimentje, s a bakkancsosáiknak is fejébe a szép magyar csákót, stb." (RALOVICH, 1886. 6.)

²³ *Lőcse város bírása és követje.* Kritske József, bíró. Országgyűlési viselkedéséről és jelleméről vall Guzmics Izidor naplója is: „*Krichke lőcsei követ nem magyar, hosszú iratott beszéddel kezdte a Personalis [Szögyény Zsigmond] okait támogatni, de maga a Personalis ezen hosszas beszédet félbe szakasztá, mivel, úgymond, itt nem szokás írásból perorálni.*” Az ifjúság nagy vívattal fogadta a latin beszéd elutasítását. Az anonim országgyűlési napló szerint a magyar nyelv kérdéséhez „*A lőcsei Kritska, az eperjesi Latzkó mind egy-egy deák beszédet olvastak, melyben a magok szerencsétlenségét siratták, s kérték, hogy tétessenek hathatós rendelkezések a magyar nyelv terjesztéséről. Még ők is nagy vitákat kaptak.*” (RALOVICH, 1886. 5.) Az 1832–1836-os országgyűlésen keletkezett cím nélküli paszkvillus sajátos vonásairól is megemlékezett: A városi követeknek / Közötte nem utolsó, / Ámbátor az egész feje / Bagolyéhoz hasonló. (ABAFI, 1883. 156.)

²⁴ A háromszögletű töltött tészta alakjáról elnevezett kalap.

²⁵ Babuk, babuka, banka = költözőmadár, a ganéjférgéket kedveli, ezért hívják büdösbankának vagy szarbabukának.

²⁶ A kéziratban *fűzások*, Abafi közlése és az irodalmi utalás miatt javítottuk. Ugyanis a földalatti birodalomban Klimius Miklós nagy föld feletti tudása sem ért semmit, így csak postás posztot tölthetett be. Ld. a 28. sz. lj.-t.

²⁷ Brieftrager (helyesen: Briefträger, ném.) = levélhordó, postás

²⁸ Ludvig Holberg *Klimius Miklósnak föld alatt való útja* című utópisztikus írásának főhőse. Kalandjai a Föld alatt fekvő Názár nevű planétán, Potua városában történnek vele, ahol a lakosok élő fák, karok helyett ágaik vannak. Világukra a földi élet és társadalmak értékrendjével éppen ellenkező racionalitása jellemző. A mű 1733-ban jelent meg magyarul, Györfi József veszprémi prókátor fordításában.

²⁹ A kéziratban *portáid*, Abafi alapján javítottuk. Ejtssd: portréd.

³⁰ actu (lat.) = azonnal

³¹ steif (ném.) = merev, rideg, kemény

³² A német paróka mellett utalás a Klimius Miklós-kötetre is.

³³ honi, hazai – Az országgyűlés a magyar nyelv kérdésével is foglalkozott, és a jelenlévők általában elutasították, ha a magyarok nem magyarul szólaltak fel.

Róma még anyai nyelvét³⁴ mívelhette,
Dicsőségével csak addig kérkedhete.
A Magyar is addig tarthatja fel nevét,
Csak még honnyi nyelvén dicséri Istenét.
Ne járjatok, kérlek, bő vászony plundrában,³⁵
Hiszen nem vagytok még ama Flandriában.
Késő lesz már akkor járni processiót,³⁶
Mikor majd ugatunk Gut morgent, adiót.³⁷

Második felvonás. Lássuk a Főtáblát,
Miképp gyógyítja a szegény, beteg hazát.
Kik azok a hitvány, korcsosult Magyarok,³⁸
Kikről fognak szólni a Magyar Krónikák.
Cziráky.³⁹ Tenéked a Hivatalod nagy,
Merthogy Tárnok vagy, még Comoediás is vagy.
Igen hányod-veded magad a helyeden,
Mint pótrás malac a garasos kötelen.⁴⁰
Enthusiasmusból⁴¹ téped a hajadat,
Gyakran agyba-főbe is vered magadat.
Köpködsz ide s tova, csóválod nyakadat,
Így teszed bolonddá mások előtt magadat.

³⁴ anyanyelvét

³⁵ Plundra (ném.) = bő, térd alatt összeszűkülő férfinarághban

³⁶ processio (lat.) = körmenet

³⁷ Gut morgen, adio (helyesen: Guten Morgen! [ném.], Addio! [it.]) = Jó reggelt! Isten veled!

³⁸ A gyászvitézek kifejezés azoknak a magyar harcosoknak gúnyneve, akiket az ellenség a csatában elfogott, és fülüket, orrukat levágva hazaeresztett, és akiket a honfitársak megvetettek, mert nem vállalták sorstársaikkal együtt a halált.

³⁹ Cziráki és dienesfalvai gróf Cziráky Antal, aranyarkantyús vitéz, a Szent István-rend középkeresztese, kamarás, valóságos belső titkos tanácsos, a hétszemélyes tábla társbírája, a helytartótanács tanácsosa, Fejér vármegye főispánja, tárnokmester. A nem hivatalos országgyűlési napló is hasonlóan emlékezik meg Cziráky tárnokmester politikai szerepvállalásáról, csakúgy, mint a vármegyékkel szemben az udvar mellé álló tisztviselőkről követtársuk, Rohonczy János, Veszprém vármegye alispánja véleménye megegyezik a paszkvillus soraival: fájdalommal kell megvallania, hogy „*sok hazankfia a nyakbavető cifra pántlikáknak és a fényes kereszteskéknak örülvén, ezeket a haza boldogsága elé teszik. [...] Ők méltók, hogy hazaárulásért megbüntetessenek, s közéjük tartozik Cziráky is. Sírbaiteleket a hazafiaknak nem könnyeik, hanem más valamijük kíséri őket.*” (Az „átkaik!”, kiabálta a hallgatóság.) Egy másik, ugyanebből az alkalomból készült „átkozódó” paszkvillus rá vonatkozó sorai: Órizkedj attól, kit a Krisztus keze / Fertelmes jegyekkel így megbélyegeze. / Szerencsétlen anya idétlen fajzatja / Édes hazánk ocsmány, hitszegő magzatja, / Örök átok szálljon csúf nemzetségedre, / Bélpoklosság, köszvény, rút majom testedre, / Fekete lelkedet hóhérolja szégyen. / Koporsód egy karó legyen utoljára / Vetteszen ki lelked varjak prédájára. (ABAFI, 1883. 153.) – Széchenyi véleménye róla naplójában: feltűnő, hogy ő is éppen őszintétlen, komédiás-voltát emeli ki: „*Cziráky, akit sajnós naponta mindinkább komédiásnak kell tartanom, aki oly fennszóval kijelentette, hogy le fog mondani, azt mondja nekem, hogy mi nem hanyagolhatjuk el a latin nyelvet, mert különben a végén németül fogunk beszélni.*” (SZÉCHENYI, 1982. 414.) Másutt: „*Czirákyt gyenge embernek ismertem meg. Eötvöshöz fordul, bizonyosan van valami emögött – bizalmatlanság honfitársai iránt. Országbíró akar lenni.*” (SZÉCHENYI, 1982. 437.) Az lett.

⁴⁰ A poltúras malac és a garasos kötél ellentéte jelzi, hogy a kötél értékesebb, mint akit tart, a malac. (Poltúra: fél garast érő régi aprópénz, garas: értékesebb magyar aprópénz, a forint huszad részét érte. A közmondás változatait ld. még MARGALITS, 1897. 526.)

⁴¹ enthusiasmus (lat.) = lelkesedés

Nem vagy ugyan Stock fisch,⁴² mivel ha akarod,
Még a kétszer kettőt is hatra csavarod.
De szíved álnokul forral gonosztságot,
S lerontani készül a szép szabadságot.

Érdemli-e tőled a Haza ezeket,
Hogy lerontsd a fő-fő törvénycikkelyeket?
Gonosztetteidet könnyzárpor közt fogják
Gyűlölni s átkozni a Késő Unokák.
Majd azon könnyekből, amelyek pergenek,
Sírodon átokként viperák termenek.
Sírkövedre pedig magam rámetesztem
Emlékezet gyanánt ezen versezetem:
„Itt fekszik egy Magyar Tárnok Mester, aki
Hazáját szívéből gyűlölte: Cziráky.
Egy volt, aki primae nonust eltörlötte,⁴³
Soha sem fohászodj fel, jó vándor, érette.”⁴⁴

Hát te, *Infidelis Pálffy*,⁴⁵ mit nem csinálsz?
Ugatsz formaliter,⁴⁶ amikor allegálsz,⁴⁷
Csacsogsz fundamentom nélkül, eszeveszett,
Mivelhogy a Pálffy-vér benned megveszett.⁴⁸
Egy Főispányságot eladtad Hazádat,
Ebadta lárvája,⁴⁹ baszom az anyádat!

⁴² Stockfisch (ném.) = szárított tőkehal, *itt*: ostoba, unalmas fráter

⁴³ A kéziratban *primae just* áll, Abafi közlése alapján javítottuk. A *primae nonus* elnevezés Werbőczy István törvénykönyvének, a *Háromskönyv* I. részének 9. cikkelyére vonatkozik.

⁴⁴ Egy másik iratban is találkozunk a *primae nonus* kifejezéssel: a Paszlavszky Sándor által az 1833-as országgyűlésről közölt gúnyirat *Origio Nobilitatis* alcímű részében van arról szó, hogy amikor Ádámot az Isten megteremtette, rögtön a szép Paradicsom földesurává tette. Azóta a földesurak örökre előírták, hogy parasztnak pedig, aki műveli a földet, lennie kell. *Igy lett a szegény Colonus, / Ezt mondja a primae nonus.* (PASZLAUSZKY, 1888. 237.) A sírfelirat „jó vándor”-utalása jelzi azt az ellentétet, amely a spártaiaknak a thermopülai csatában történt, Szimónidész epigrammájában megörökített hősi halála, és Cziráky tárnokmester dicstelen halála között feszül a szerző szerint. A motívum kedvelt toposza a halotti búcsúztatóknak, gúnyverseknek. Az egyik leggyűlöltebb kiszolgáló, II. József idejében Niczky Kristóf országbíró, a helytartótanács elnöke volt, aki, hogy hivatalát megtartsa, elvtelenül mindenre vállalkozott hazája ellen. Halálakor „hálából” sírboltja ajtajára szegeztek egy verset: *Vándor! Kiben pezseg magyar vér; sírkövét / Látván kevés koráig megállapodj; / Csak még leköpheted, s ragaszthatsz átkokat / Halmára, hol rothad hazánk döge.* (GRÜNWALD, 1888. 222–223.)

⁴⁵ *Árvai főispány, s Palatinus komornékja.* A név ezen alakja nem csupán a hűtlen, becstelen tulajdonságot jelzi, hanem szójáték is Erdődi és vöröskői Pálffy Fidelis (Fidél) nevének ellentétes jelentésébe fordításával. Pálffy konzervatív politikusként az ellenzéki mozgalmak durva letörését szorgalmazta. Hamarosan tárnokmester lett, 1836 és 1838 között főkancellár volt. Ezért érthető, hogy az átkozódó paszkvillus sem bánik vele kesztyűs kézzel: *Egy hazát árulóról Carolinusban, / Egy hizelkedő vad fajult Szejánusban, / Sodomának, Gomorának minden fertelmes bűne, / Egy farkcsóváló kopóban egyszerre szembetűne. / Kérded, hogy ennek neve? Tudd meg, Pálfy Fidelis. / Cerberus atyafia, Belzebubnak fidelis. / Sinlődés, fekély, podagra és a forró hagymázza / Maradékán legyen, öt örök nehézség rázza.* (ABAFI, 1883. 153.)

⁴⁶ formaliter (lat.) = forma szerint, a látszat kedvéért

⁴⁷ allegál (lat.) = hivatkozik, bizonyít

⁴⁸ megromlott

⁴⁹ álarc, báb

Kereplő nyelveddel szórod a fülánkot,
Be megverted vele, Isten,⁵⁰ a Hazánkat.
Hízeltkedésseddel befúrtad kedvébe
Magad a Nádornak,⁵¹ bújnál a seggébe,
Hogy sikkadj⁵² el örökre, s ne légy vesztére
Hazánknak, melyért nem futott gégéd vére.

Hát belőled mi lett, törpe *Eszterházy*?⁵³
Kurva pinanyaló lator Pendelházy,
Hogy basszon meg a Kritske,⁵⁴ mint a szuka ebet,
Így lesz belőletek egy furcsa Quodlibet.⁵⁵
Púderos hajbundád a tetvek édene,
Téged is serio⁵⁶ egyen meg a fene.
Eleidnek te sem válsz dicséretére,
Hazánknak szülöttél csak veszedelmére.
Mikor majd eljutol a halál révére,
Szarjon a cseléded fejed tetejére.

Hát néked, ópium készítő *Vécsey*,⁵⁷
Csak alig pislognak eszednek mécssei,
Merthogy jó[ll], s ékesen beszélnél, ahelyett
Be sokszor elszarod a kalapácsnyelet.⁵⁸
Nem érti morgásod senki a szálában,⁵⁹
Éppen olyan vagy, mint *hat szem* a kártyában.⁶⁰

⁵⁰ Abafinál: *megverte veled Isten*

⁵¹ József főherceg, II. Lipót fia, 1796-tól nádorispán, Pest–Pilis–Solt vármegye örökös főispánja. Közvetítő szerepet vállalt az udvari körök és a magyar nemesség képviselői között.

⁵² tűnj el

⁵³ Galántai gróf Esterházy József, a főlovászmester helytartója, Zemplén vármegye főispánja. A Szentkorona őre. – A Pendelházy részben szójáték a vezetéknevvel, részben pedig a női testet takaró alsó fehérenemű megnevezése révén folytatja a gondolatsort, a koronaőr szoknyavadászságára utalván. Közmondás is őrzi ezt az alakot: *Pendelyházi regimentjébe való*. (MARGALITS, 1897. 610.) – Esterházy József portréja az átkozódó paszkvillusban: Mit látok amott, mit látok? Egy potrohos vén dögöt, / Egy pudesros ocsmány átok / Fogta kopasz ördögöt, / Amennyi nyomoruságot / Szült hajdan a Pandora / Pixisének a világot / Elkárhoztató pora, / Tízszer annyi most támadjon, / Most tízszer több egyszerre, / És örökre ráragadjon / Egy ilyen gazemberre. (ABAFI, 1883. 153.) [Pandora Pixise: Pandora, a görög hitrege szerint az első földi asszony, akit Héphaisztosz fölből és vízből gyúrt össze. Az istenek minden bájjal megajándékozták. Zeusztól egy szelencét kapott, amely tartalmazta a világ összes baját, de benne volt a reménység is. Ha Pandora kinyitotta, a bajok eláradtak a világon, de a reménység nem.]

⁵⁴ Ld. a 23. lj.-t.

⁵⁵ quodlibet (lat.) = ami tetszik, *itt*: egyveleg

⁵⁶ serio (it.) = komoly

⁵⁷ Vétsei és hajnácskői báró Vétsey Miklós, Szatmár vármegye főispánja. Később a Duna–Tisza csatorna egyik kezdeményezője. Ld. még a 103. lj.-t. – J: A középúton járni legbiztosabb. (Iványi munkáját hibái miatt csak felhasználtunk, és figyelembe vettünk, amikor Vitális Mór ugyanezen szöveg pontosabb variánsát közöltük.)

⁵⁸ elveszted a becsületed, hiteled (MARGALITS, 1897. 392.)

⁵⁹ szála = sala (it.) = terem

⁶⁰ A kártyában nincs hatos értékű lap. (A kockajátékban viszont a *hat szem* a hatost, a legfőbb értéket jelenti.) Vagyis, vagy nemlétezőnek, vagy feleslegesnek tartja a szerző Vétseyt.

Hát néked ki adta, *Péchy*,⁶¹ a Keresztet?
Nem jó[[] tette, ki téged ide beeresztett,
Hiszen már a borbély öltözet mutatja,
Hogy eszed az Eget nemigen hasgatja.⁶²

Bedekovics,⁶³ Pedig néked azt kívánom,
Hogy lepje meg szemed egy örökös álom,
Mert te is rongálsz a szép szabadságot,
Csűröd és csavarod a szent igazságot.
Minden jó Hazafi megindul tetteden,
Álnok, hízelkedő, mocskos beszédeden.
Ki merlek kiáltani Haza Árulónak,
Az ördög hívjon meg Tabulae Bárónak.

Vén *Eötvös*,⁶⁴ Te sem vagy soha Hazánk mellett,
Kurva volt a has, mely e világra ellett.
Megveri az Isten azon Megyét, hova
Főispánynak megyen az az Isten lova.
Miért függ az a Kereszt hitetlen melleden,
Hogy a hóhér kössön hurkot a begyeden.
Hányadik megyében vagy is már, te hitvány,
Csak a Magistratus⁶⁵ kínjára Főispány?
Mindenütt gyűlölik, s átkozzák nevedet,
Mert publice⁶⁶ tudják hunczfut⁶⁷ tetteidet.
Commissariusnak⁶⁸ hogy kineveztettél,

⁶¹ *Mármarosai főispány*. Péchy-ujfalvi Péchy János, a Szent István-rend lovagja, erre utal a kereszt, királyi tanácsos, Máramaros vármegye főispánja.

⁶² hasogatja

⁶³ Komori báró Bedekovich Lajos, császári és királyi kamarás, a kőrösi főispáni szék helytartója, a Királyi Tábla bárója, később magyar alkancellár. Róla is szól az átkozódó gúnyirat egy strófája: Nyujtja barátságos kézzel / A mérget kevervén mézzel, / Örülj magyar, ily álnok eb / Marása nem halálos seb. / Kígyó fajzat! Pokol férge, / Rágon a fenének mérge. (ABAFI, 1883. 153.) A Királyi Tábla tagja.

⁶⁴ Vásárosnaményi idősebb báró Eötvös Ignác, Eötvös József nagyapja, koronaőr, kamarás, valóságos belső titkos tanácsos, Abaúj vármegye főispánja, ekkor nevezték ki főpohárnokká. Több megyének is volt egyszerre főispánja: 1813-tól Gömör, 1823-tól Hont, 1824-től Abaúj vármegye került irányítása alá. Ő volt Nyitrában 1823-ban a megyei ellenállás felszámolására küldött királyi biztos, erőszakos fellépése miatt meggyűlöltette magát, és követársai most követelik megbüntetését. Széchenyi naplója jól tükrözi az országgyűlésen történt magára maradását. A királyné koronázásán figyelte meg: „Eötvös minden párttól megvetve.” (SZÉCHENYI, 1982. 398.) Az átkozódó paszkvillus rá is utaló szövegét ld. a 71. sz. lj.-ben.

⁶⁵ magistratus (lat.) = megyei elöljáróság

⁶⁶ publice (lat.) = nyilvánosan

⁶⁷ gonosz, furfangos, huncut

⁶⁸ commissarius (lat.) = kiküldött biztos – Ez az utalás az 1825-ös országgyűlés egyik legfontosabb vitapontjára vonatkozik. Olyan, Magyarország érdekeit súlyosan sértő akcióra, amelyben idősebb Eötvös Ignác aktívan is részt vett. Rohonczy János szerint ő és Eszterházy József is hazaáruló módon „*több vármegyében mutogatták törvénytelen hatalmukat*”. (VASZARY, 1883. 45.) A történet az 1790/91-es országgyűlésen kezdődött. Az akkor hozott egyes cikkelyeket az udvar nem tartotta be, másokat pedig a kancellária és a megyék tiltakozása ellenére, erővel az országra kényszerített. Több megye eltiltotta tisztviselőit a végrehajtástól (újoncozás, az adó ezüstben való beszédésének kötelezettsége), körleve-

E piszkos érdemnek, tudjuk, mint örültél.
 Az ördög hívjon meg magához vőfénynek,⁶⁹
 Hogy ne szeghesd nyakát a Magyar Törvénynek.
 Sírodba nem követ, tudom, egyéb áldás,
 Mint egy teli nyári szekér átkozódás.
 Lelked kiköltözvén jusson a mennyekbe,
 Hol az ördög regnál⁷⁰ tüzes köpenyekbe.
 A Nemzet semmi jót nem várhat fiadtól,⁷¹
 Mert nem messze esik az alma fájától.
 Őbelőle sem lesz egyéb, mint gazember,
 Így jár az a Haza, melyet Isten megver.
 Neveli s táplálja a sok polgárokat,
 Kik utóbb ellene mérik agyarokat.
 Fúlt volna inkább meg, Hazánk öröme,
 Mikor kikakálta Anyja a napfényre.

Kaszás lábú *Venkheim*,⁷² te ide tartozol,
 Mivel a Hazára te is agyarkodol.
 Vén Káin⁷³ neved már eszünkbe juttatja,
 Kinek volt a szeléd Ábel áldozatja.
 Semmit sem conferálsz⁷⁴ a Haza javára,

leekben buzdították egymást megtagadására. A kormány a teljesítésre felszólító pátenseket küldött a megyék vezetőségére, a végrehajtás biztosítására *commissariusokat*, azaz biztosokat küldött ki, akik nem sok eredménnyel jártak, jóllehet katonai erőt is felhasználtak. „*a megyék házait meglepték, a tisztviselőket őrizet alá vették, a nemesi udvarokat katonákkal rakták meg, a tanácskozás szabadságát elnyomták, a hiteles levéltárakra tették kezeiket...*” (VASZARY, 1883. 37.) A megyék kommunikációját is megakadályozták, a pecséteteket lefoglalták, a jegyzőkönyveket megcsonkították, a királyhoz intézett feliratok kézbesítését meggátolták, a vármegyék egymás közötti levelezését is megtiltották. Az országgyűlés a *commissariusok* súlyos törvény általi, vagy királyi büntetését igyekezett elérni, a lojális tisztviselők azonban azt javasolták, ne is tegyék szóvá az ügyet, hogy királyuk atyai jóindulatát részint meghálálják, részint megőrizzék.

⁶⁹ vőfélynek

⁷⁰ regnál (lat.) = uralkodik

⁷¹ Itt – Abafi véleményével ellentétben – nem Eötvös Józsefre, aki ekkor még nem volt képviselő, hanem a vásárosnaményi ifjabb báró Eötvös Ignácra, Eötvös József apjára, Sáros vármegye főispánjára történik utalás. Ifjabb Ignácra és apjára közösen vonatkoznak az átkozódó paszkvillus sorai: Egyiptomnak tíz csapási / Tízszer nagyobbodjanak, / Rád, apádra óriási erejekkel csapjanak, / Merthogy anya méhében / A meny susztorgó köve / Ily gazembert hevenyében, / Tüstént agyon nem löve. / A föld pedig meghasadjon, / Úgy, mint Abrion és Dátán / Vessz el: örök quártélyt adjon / Minden ördög és sátán. [Dáthán és Abirám bűnhődését lásd: Móz V, 11, 6.] – Készült az 1825–1827 es országgyűlésen az Eötvösökről egy anagramma-féleség is: **E**gek **Ő**tet **T**emérdek **V**étkei **Ő**rvényébe **S**úlyesszétek! (ABAFI, 1883. 153–154.)

⁷² Báró Wenkheim József, kamarás, Arad vármegye főispánja. Széchenyi István, bár nem kerüli társaságát, de 1823-ban ekként ír róla naplójában: „*Becsvágy kerítette hatalmába e férfit már ifjúkorában. Kezdetben magyar. Ez nem sikerült. Most udvaronc.*” (SZÉCHENYI, 1982. 308.) 1827-ben Cenken látogatta meg a grófot. „*Quel homme méprisable*” (Micsoda megvetendő ember!) – jegyezte fel róla. (SZÉCHENYI, 1982. 516.)

⁷³ A Vén Káin és a szelíd Ábel említése nemcsak a jól ismert bibliai történet megidézése, hanem szójáték is: az aradi főispán nevének németes ejtése is hozzájárult e bibliai esemény felidezésére. A Plutó ecetes vacsorájára szóló meghívás, ugyancsak metaforikusan, azt jelenti, hogy legyél mielőbb az alvilág istenének vendége.

⁷⁴ conferál (lat.) = ajánl, fordít

Hogy hívjon meg Plutó ecetes vacsorára.
 Te magad, *Amade*,⁷⁵ *Cziráky*,⁷⁶ *Almásy*.⁷⁷
 S vén *Eötvös*! Ti vagytok Országunk csapási.
 Lelkem, ha előtte ezeket nevezik,
 Egyiptomi veszély- s kínra emlékezik.⁷⁸
 Hogy vesztetek volna Anyátok seggébe,
 Most nem vernétek tört a Haza szívébe.
 Szabadítson meg az Isten kegyessége
 Ily ellenségektől – itt a versem vége.

Eminentes⁷⁹

Bezeredy Georg.⁸²
 Barthal⁸⁵

1a Classis⁸⁰

Majthényi⁸³
 Vegh⁸⁶

2a Classis⁸¹

Babóthy⁸⁴
 B. Orczy⁸⁷

⁷⁵ Várkonyi gróf Amade II. Thaddeus, (Tádé), a főrendiház tagja. Ő is igyekezett az udvari körök kegyeinek elnyerésére. Széchenyi naplója szerint, 1825-ben, az országgyűlés alatt, Grassalkovich Antal herceg felesége, herceg Esterházy Leopoldina estélyén „*Amadé Thádé zongorán játszott – Metternich öt csodálni látszott, Amadé felülmulta önmagát: így nyeri meg Metternich mindazok szívét, akik körülveszik.*” (SZÉCHENYI, 1982. 399.) Követtársa, Deák Antal őt is azok közé sorolja, akik *commissariusként* részt vettek a megyék elleni jogtiprásban.

⁷⁶ Cziráky, ld. a 39. sz. lj.-t.

⁷⁷ *Gömöri Főispány és Septemvir*. Zsadányi és törökszentmiklósi Almásy József, tanácsos, a hétszemélyes tábla ülnöke, Gömör vármegye főispánja, Heves és Külső-Szolnok vármegye főispáni helytartója.

⁷⁸ ti. a zsidóság egyiptomi szenvedéseire

⁷⁹ eminentes (lat.) = kitűnőek

⁸⁰ prima Classis (lat.) = első osztályúak

⁸¹ secunda Classis (lat.) = második osztályúak

⁸² Bezerédi Bezeredy György, Veszprém vármegye küldötte, főjegyző. Ő a másik veszprémi követtel, Rohonczy Jánossal közösen kapja a másik paszkvillus kritikáját: – Nagy dolog! – – be / Esztelen, ki egy szekérbe / Szamarat, lovat fog be. (VITÁLIS, 1888. 155.) – Széchenyi István naplójában azt írja róla: „*Bezerédj az egyetlen gyakorlati koponya.*” (SZÉCHENYI, 1982. 414.) Vaszary Kolos az 1830-as országgyűlésről immár hiányzó emberek között „jó szónok, világos fő”-ként jellemzi. (VASZARY, 1885. 17.) – J: Kevés szóval is sokat lehet mondani.

⁸³ Keselőkői Majthényi Antal, Hont vármegye, táblabíró, majd alispán, később lipitói főispán. – J: Szorgalom mellett gyenge vesszőből válhatik idővel árbocfa is.

⁸⁴ Babóthy Imre, Nyitra vármegye táblabírája. Őt is kipfújolták latin nyelvű hozzászólása miatt. Széchenyi szerint: „*Babóthy sokáig és jó latinsággal beszélt, igazi magyar szellemben. A végén azt mondja, hogy minden német katonának Magyarországra lépve, esküt kellene tennie, hogy az ország szabadsága ellen semmit sem fog elkövetni!*” (SZÉCHENYI, 1982. 400.) A másik 1825-ös paszkvillus szerint: Tudja, hogy többet ér a haza áldása, / Mint az érdemjelek múlt villogása. (VITÁLIS, 1888. 155.) – J: A kis fazék hamarébb felforr.

⁸⁵ Beleházi Bartal György, Pozsony vármegye első alispánja, jogtörténész. A királynak felterjesztendő panaszokat, a *gravameneket* ő ismertette a rendekkel. Vaszary az 1830-as országgyűlésről immár hiányzó kitűnőbb egyéniségek között említi, mint a legjelesebb magyar jogtudósok egyikét, aki az udvari kancellária tagja lett és a diétához intézett iratok szerkesztője volt. – J: A fejedelmet és a hazát külön szeretni nem lehet.

⁸⁶ Vegh István, kamarás, a Szent István-rend középkeresztjének birtokosa, valódi titkos belső tanácsos, a helytartótanács tanácsosa, koronaőr, Baranya vármegye főispánja, a magyarországi tartományi biztosság főigazgatója.

⁸⁷ Báró Orczy (II.) Lőrinc, Heves és Külső-Szolnok vármegye főispánja, a költő unokája. – J: Lehet igazán érezni és igazán is mondani.

	Pázmándy ¹⁰² Jakabfy ¹⁰⁴ Szutsits ¹⁰⁵ Bittó ¹⁰⁶	B. Vétsey ¹⁰³
3ia Classis ¹⁰⁷	Pro Legislatione cond. Maturi ¹⁰⁸	Excentrici ¹⁰⁹
Radvanszky ¹¹⁰ Bartsetich ¹¹³ Kubinyi ¹¹⁶ Vidovich ¹¹⁹	Prónay ¹¹¹ C. Andrásy ¹¹⁴ Földváry ¹¹⁷ Niczky Joan. ¹²⁰	C. Csaky ¹¹² Bernath ¹¹⁵ G. Deseöffy ¹¹⁸ Komaromy ¹²¹

¹⁰² Szomori és szomodori idősebb Pázmándy Dénes, Komárom vármegye táblabírája, első alispánja, protestáns egyházi főgondnok, az ellenzék egyik vezéralakja. – J: A hon java elősegelésére való igyekezet szép hazai tulajdonság.

¹⁰³ Ld. az 57. sz. l.j.-t.

¹⁰⁴ Jakabffy Simon, helytartói tanácsos, Krassó vármegye táblabírája. A másik paszkvillus szerzője nem volt róla jó véleménnyel: Hát magyar az, aki[t] cégérez a here / Honniság? az hiú tonna, / Csalfa maslasztjának ásvány címere / A porban mászás napszáma. [tonna: hordó] (VITÁLIS, 1888. 155.) – J: Amilyen a tanácsadó, olyan a tanács.

¹⁰⁵ Szutsics József, Bács vármegye megye követe. – J: Mást mondani, mint gondolni, nem illik egy magyarhoz.

¹⁰⁶ Sárosfalvai Bittó Albert (Béla), Arad vármegye helyettes alispánja. – J: Mellékes út nem visz mindig a célra.

¹⁰⁷ tertia Classis (lat.) = harmadik osztályúak

¹⁰⁸ Pro legislatione condam maturi = a törvényhozásra feltételelesen érettek

¹⁰⁹ excentrici (lat.) = különcök

¹¹⁰ Radványi Radvanszky Antal, Zólyom vármegye helyettes alispánja. – J: Lassú víz partot mos.

¹¹¹ Tótrónai Prónay János, Nógrád vármegye helyettes aljegyzője. – J: Nem vágják el egy vágással a tölgyöt.

¹¹² Keresztszegi gróf Csáky István, Szepesföld örökös ura, kamarás, a helytartótanács tanácsosa, Szepes vármegye főispánja. – J: Akarna a szarka, de nem bírja a farka.

¹¹³ Rákóci Partsetits József, tanácsos, Szerém vármegye első alispánja. – J: A régi viceispán is lehet csekély törvényhozó.

¹¹⁴ Krasznahorkai gróf Andrássy György, kamarás, Torna vármegye követe. Széchenyi terveinek támogatója, az Akadémia egyik alapítója. A másik paszkvillus egy mondattal tiszteli meg: – Hősek magva nevét tiszteli a magyar. (VITÁLIS, 1888. 154.) A Széchenyi-naplónak gyakori szereplője. – J: Igyekezett és idő által válik az ember.

¹¹⁵ Bernátfalvai Bernáth Zsigmond, Ung vármegye táblabírája, főispánja, az ellenzékiek közé tartozott. – J: Többet kell a jó vadásznak tanulni, mint a puskát elsűtni.

¹¹⁶ Felsőkubinyi és olasz Kubinyi Gáspár, Liptó vármegye első alispánja. A másik paszkvillus jellemzése: Csak csupa száj, csupa szél, csupa lárma, ahol pedig ész kell, / Szólani neki be kár, mert csupa szélmalom ott. (VITÁLIS, 1888. 156.) – J: Aki nem iparkodik magyar lenni, bátran otthon maradhatna.

¹¹⁷ Földvári és bernátfalvi Földváry Ferenc, Heves, Külső-Szolnok vármegye második alispánja, majd a királyi tábla bírása. – J: Silányabb a visszhang a szózatnál.

¹¹⁸ Cserneki és tarkói gróf Desewffy József, Szabolcs vármegye táblabírája. Ő is az ellenzéki szellemiségű követek sorába tartozott. A másik gúnyirat rá vonatkozó sorai: Ne hidj a mézes beszédnek, / Ritkán az, aminek látszik, / Csak szembekötőcskét játszik. (VITÁLIS, 1888. 154.) – Kitűnt szónoki képességeivel, Széchenyi egyenesen költőinek tartotta beszédeit-felszólalásait. (SZÉCHENYI, 1982. 414.) Azok is voltak; jelentős irodalmi-szerkesztői tevékenységet folytatott, Kazinczyval levelezett, Széchenyi *Hitelével* is vitába szállt. Abafi szerint követársáról, Somssich Ignácra latin nyelvű gúnyverset is írt ezen országgyűlés alkalmával. (ABAFI, 1883. 154.) – J: Apollo és a műzsák nem mindig szükségesek a törvényhozáshoz.

¹¹⁹ Vidovich György, tanácsos, Békés vármegye első alispánja. – J: Szólani és mondani valamit, nem egy.

¹²⁰ Niczky János, Vas vármegye alispánja. – J: Nehéz megtudni, melyik a jó vagy a rossz vége a dolognak.

¹²¹ Komáromi Péter, a királyi helytartótanács tanácsosa. A másik paszkvillus elismerő szavai szerint: Kinek köszönhetik / Hazánk szent hármassal / Környülvető határaink, / Országunk hív oltalmát. (VITÁLIS, 1888. 155.)

Marich¹²²
Fejérvári¹²⁵
Zmeskall¹²⁸

Marczibanyi¹²³
Petrovich¹²⁶
Ragályi Thom.¹²⁹

Em. B. Sztojka¹²⁴
Czindery¹²⁷
C. Schmideg¹³⁰

¹²² Szolgaegyházi Marich Dávid, kamarás, Fejér vármegye első alispánja. Inaktivitása az 1832–1836-os országgyűlés paszkvillistájának is feltűnt: Szólani még nem hallottam / Fehérmegye követjét. / Talán bizony meg is némula / S elvesztette beszédjét. / Így kérdé egy hív hallgató / Egy mellette állótól – / Igen –, merthogy kulcsot kapott / A felséges császártól. / Vitézkötést gombkötőnél / Csináltattott reá, s ennél / Nyelvét ott felejtette, / Ez meg hozzá kötötte. (ABAFI, 1883. 155.) – J: Nem minden követ követ valamit. (A „kulcsot kapott” kitétel arra vonatkozik, hogy a császártól kamarási rangot kapott, amelynek kulcs volt a jelvénye.) Széchenyi is elmarasztalja a magyar nemesség hiúságát naplójában: „*És micsoda ostobaságot kérnek ezek az emberek! Szánalmas dolog! Egy kamaráskulcsot, egy udvari tanácsosi címet és hasonlót. Gazemberségek!*” (SZÉCHENYI, 1982. 474.)

¹²³ Marczibányi Antal, Trencsén vármegye főpénztárnoka.

¹²⁴ Sztojka Imre, Máramaros vármegye szolgabírája. A másik paszkvillus ugyancsak jó véleménnyel szól róla: Hazájához egy köti le: / A hív szeretet kötele, / S a rendíthetetlen hit / Reménye a hazafit. (VITÁLIS, 1888. 155.) – J: Ha a bátorság tiszta érzésből ered, nem vétek.

¹²⁵ Románfalvi Fejérvári József, Pest vármegye főjegyzője. – J: Szabad a követnek mást érezni és mondani, mint a társának, csak a törvénnyel és utasítással ne ellenkezzen. – Fejérvári József Pest megyei követvárosa Péchy Imre volt.

¹²⁶ Petrovich Basilius (Vazul), Krassó vármegye első alispánja. – J: A nyúl sem szaladna, ha nem félne.

¹²⁷ Czindery László, Somogy vármegye táblabírája, alispánja, később Vas vármegye adminisztrátora, Somogy vármegye főispánja. Az 1832–1836-os országgyűlés paszkvillusa szerint: László bácsi sem utolsó! / Ott, ahol ész és szív kell; / Benne is egy hív magyar szív / Dobog, s jó lélek lehell. (ABAFI, 1883. 154.) – J: Rossz ember az, aki többet tesz, mint ami tőle kitelik.

¹²⁸ Zmeskál Gábor, Selmecbánya város követe. Széchenyi naplója szerint a királyi felterjesztés kivonata ügyében „*Zmeskál csupa ostobaságot beszél. Komáromy és Nagy megszegyenítik.*” (SZÉCHENYI, 1982. 406.) Az anonim napló arról tudósít, hogy a magyar nyelv ügyében folytatott vitában „*Az öreg Zmeskál is megszólalt, szokása szerint deákul. Először nevettek, s nem akarták hallgatni, de azután nagy applausust nyert; mert szánakozva szólott magáról, hogy neki nem volt módja magyarul úgy megtanulni, hogy beszélhetne tisztán. De azért nála senki jobban nem óhajtja a magyar nyelv terjedését, amit azzal is megmutatott, hogy minden gyermekei úgy beszélnek magyarul, mint a Tisza mellékei.*” (RALOVICH, 1886. 5.) A másik paszkvillus rá vonatkozó megjegyzése: Vesszen el a néhai / Druszajaként, ez a mái / Árvai Herostratus. (H, 1888. 155.) [Herostratus = Hérosztratosz, az epheszoszi Artemisz-templomnak, a világ hét csodája egyikének felgyújtója. Tettét Kr. e. 356-ban követte el, hogy nevét, akár bűn által is, megörökítse. A tűzben maga is elpusztult.] Az 1832–1836-os országgyűlésen e hír terjengett róla: Bár főtós az ő beszédje, / Mégis jobb vér foly erébe – Mint sok ősi magyarnak – / Magyarnak! Nem csak korcsnak. (ABAFI, 1883. 154.) – J: Csak az alacsony lélek szokta a maga dolgát a haza dolga palástja alá dugni.

¹²⁹ Kis-csoltói Ragályi Tamás, Borsod vármegye táblabírája. Őt is kiváló szónokként tartották számon, az ellenzék egyik vezéralakja volt, majd átállt a kormány oldalára, a királyi tábla, illetve a hétszemélyes tábla bírása lett. 1825-ben, tehát még ellenzéki korában a protestáns iskolák érdekében emelt szót: „*Egész elkeseredéssel adta elő, hogy itthon a mi iskoláink csak alamizsnából és verejtéke után élő, szegény népnek magától elsikkasztott fillérjeiből állanak fel. A status semmi segedelmet nem ad, a mi beneficiumaink odakint vagynak, azokatól is megtartottak bennünket. Valamint ő maga megindult, úgy mások is igen sokan könnyezve hallgatták.*” (RALOVICH, 1886. 4.) A másik gúnyvers rá vonatkozó sorai: Édes hazám! Minden tagomba / Halált okádjon a gyilkos bomba, / Ha meghidegszik bennem a letett / Hittel pecsételt forró szeretet. (VITÁLIS, 1888. 154.) – J: A kesernyész dohányvirágnak még a méze is keserű.

¹³⁰ Ladányi gróf Schmideg Ferenc, kamarás, Zemplén megye táblabírája. A másik paszkvillus jellemzése: Jól tudja, hogy melyről jön a szél / S melyről kell tartani / Tőle, s tudja a szűrt mindkét / Oldalra fordítani. (VITÁLIS, 1888. 156.) – Egysoros latin jellemzést is idéz róla Abafi: „*De verbis, quantum vis.*” (ABAFI, 1883. 148.) – Széchenyi naplója szerint a commissariusok ügyében követeli, hogy büntessék meg őket, engedjék meg a megyék egymással való levelezését, nevezzék meg azokat, akik a császárt félrevezették, vagy rossz tanácsokkal látták el. (SZÉCHENYI, 1982. 401.) – J: Nagyobb a füstje, mint a pecsenye.

Szinnyei¹³¹

Inconstantes¹³⁴

Kajdatsi¹³⁷

**Turbatores
Boni publicii**¹³⁵

Balogh¹³⁸

Császár¹³²

Takács¹³³

Confusi¹³⁶

Pechy

C. de la Motte¹³⁹

- ¹³¹ Szinyei Merse László, Sáros vármegye másodalispánja. A másik paszkvillus szerint: A ló csak ló marad arany patkóval is, / A bolond csak bolond arany ruhában is. (VITÁLIS, 1888. 155.) – A commissariusok büntetését el sem tudja képzelni, hiszen azok a császár parancsát követték – jegyzi fel róla Széchenyi. (SZÉCHENYI, 1982. 410.) – J: Nem minden nagy testben van a nagy lélek is.
- ¹³² Pacséri Császár Sándor, Temes vármegye főjegyzője, majd alispánja, később a királyi tábla tagja. A másik paszkvillus rá vonatkozó jellemzése: E' meg / Szemét az ércsillagok fényeikkel / Kápráztatva vakítja meg. (VITÁLIS, 1888. 154.) Az 1832–1836-os országgyűlés gúnyvers-írója hasonlóan vélekedik: Szép arany, ugye, komám! / Tele-e már a zsebed! / Vagy fér még a bugyogódba, / Oh, hová lett az eszed! / Hogy a napfényt s az aranyat / Leborulva imárod. / Kedves, édes jó hazádat / Oh, mily szörnyen rongárod. / Szébb a haza szabadsága, / Mint az arany csillogása. / Szébb honosaink jólléte, / Mint az ezüst érdeme. (ABAFI, 1883. 155.) – J: A hattyú is sokat énekel, mégsem tartják kalitkában.
- ¹³³ Kisjókai jókai Takáts Gáspár, Pozsony vármegye második alispánja. A magyar nyelv ügyében folytatott vitában ő is felszólalt. Az anonim naplóíró lejegyzésében: „A pozsonyi második követ Takáts mondott egy nagy magyar oratiót, melyben előszámlálta mind azokat, amelyek akadályoztatják nyelvünk virágzását, mind pedig azokat az eszközöket, melyek azt elősegíthetik.” (RALOVICH, 1886. 5.) „Erre szólott Nagy Pál.” Aki összefoglalóan elmondta, hogy a magyar nyelvnek az élet minden területén győzedelmeskednie kell, a közigazgatásban, az iskolákban és a főurak birtokain (minden számadás, levelezés, beszámoló) egyaránt. A minisztérium a birodalom minden részét, nemzeteit el akarta németesíteni. Ez a cél nem érhető el, viszont a nemzeti érdek, jelleg elkorcsosul. Ennek a vitának a végén tétettek meg a magyar nyelv gyarapítása érdekében hatni akaró felajánlások. (RALOVICH, 1886. 5.) „Gróf Széchenyi István, a kapitány, a magyar nyelv pallérozására, s erre a végre felállítandó társaság formára egy egész esztendei jövedelmét ajánlotta, mely tehet mintegy 130 ezer forintot váltóban.” (RALOVICH, 1886. 8.) – J: Sok kisebb tanácsból nagy jó is kerekedhet.
- ¹³⁴ inconstantes (lat.) = állhatatlanok
- ¹³⁵ boni publicii turbatores (lat.) = a közjó megzavarói
- ¹³⁶ confusi (lat.) = zavarodottak
- ¹³⁷ Kajdácsi Kajdácsy Antal, Baranya vármegye helyettes alispánja. Felszólalásában azt hangsúlyozta, hogy a *Pragmatica Sanctio* nevezet maradjon ki a felirattervezetből, mert nincs benne a *Corpus Juris*ban, inkább a jobbágyok sorsán javítsanak a statusok és rendek! Széchenyi valószínűleg nem sokra becsülte sem eszét, sem jellemét: „Kajdácsi küldőiről beszél. »Szolgalelkű.« [...] Kajdácsy beszél gyatrán Nagy ellen – ostobaságokat beszél.” (SZÉCHENYI, 1982. 409–410.) A másik paszkvillus neki szóló üzenete: Ne gondoldj holmi kis / Ebbel, a hamis kenyéren / Bármint veszekedik is. (VITÁLIS, 1888. 155.) – Róla önálló gúnyirat is készült: *Kajdácsi Antal baranyai követnek az alvilágból írott levele az 1830. esztendei országgyűlésre* címmel, és arról értesíti volt követtársait, hogy *Czirákty, Pálffy, Eötvöst* már várják lent a pokolban, mint „*esküdt ellenségeit a hazának*”. Az egyik Majláth nevét is készülnek, mint érkezőét, az oszlopra vésni, Kajdácsi találgatja, hogy melyikük lehet, és rájön, hogy „láték én egy *stokfist* [kiemelés tőlem, J. J.] a / Majláthok közt, ki úgy szólott, mint egy álnok sophista.” Javasolja, hogy Borsiczky István, Nagy Pál és Ragályi Tamás nevét is írják fel a pokolba szólítandók névsorába, de a pokolban lakó Lélek azt feleli neki, hogy őket „nem szabad” felvésni, mert az „ő dicsőségök fáklája” már a földön fellobbant. Mivel ez a hely „csak a bűnösöké egyedül”, ide Batthyány Fülöp herceg és Illésházy István sem kerülnek, e kettőnek az ég, vagy még „dicsőbb hely adatik”. (ILLÉSY, 1888. 156–157.) – J: A borban sem szeretik már a verest.
- ¹³⁸ Galántai Balogh János, Bars vármegye második alispánja. Valószínűleg rá vonatkozik a másik paszkvillus ezen utalása: Boldog, kinek rüt önhaszon, / S vádtól szabad lelke tisztán / Emelkedik fel. (VITÁLIS, 1888. 154.) – Bars megye volt, ahol a legtovább ellenálltak az udvar és a commissariusok követeléseinek. – J: Nem mindig áll az: mondj igazat, betörök a fejed!
- ¹³⁹ De la Motte Károly, Gömör és Kishont vármegye táblabírája. (Szentmiklósy József táblabíró helyébe került a gömöri követek közé.)

Almasy¹⁴⁰
B. Perényi Sig.¹⁴³
Ragályi Abr.¹⁴⁶
Nyéky¹⁴⁶

Vay¹⁴¹
Rohoncy¹⁴⁴

Kászonyi¹⁴²
Kolosváry¹⁴⁵
Miskoltzy¹⁴⁷

Antiquionis aevi¹⁴⁹

Emeriti iam Deficientes¹⁵⁰

**Convictionem
suam aliis
obtrudentes¹⁵¹**

Isák¹⁵²

¹⁴⁰ Filici Almássy Lajos, Szepes vármegye alispánja. A másik paszkvillus szerint: Nem kis dolog valakinek / Zsákban macskát árulni, / S rühesedett véreinek / Aklát el nem árulni. (VITÁLIS, 1888. 155.) – J: Az ország havaiba is terem magyar szívű ember.

¹⁴¹ Vay Ábrahám, Borsod vármegye követe. „Szép magyar nyelvű”-sége miatt rábízta, hogy fordítsa le a latin felirattervezet szövegét magyarra. (VASZARY, 1883. 241.) Az Akadémia egyik alapítója, később gróf, Bereg, illetve Máramaros vármegye főispánja. Széchenyi naplója idézi azt a felszólalását, amely talán egyik ihletője volt a jelen paszkvillusnak is: „Vay azt mondja, hogy a biztosok eléggé megbűnhődtek, mert honfitársaiknak egyetlen könnycseppje sem kíséri őket sírjukba, hanem: A NEMZETJEKNEK MEGVETÉSE ÉS ÁTKA.” (SZÉCHENYI, 1982. 406.) Ő is azon a véleményen van, hogy a császárt semmiképpen nem szabad megsérteni. „A rendek azonban nyíltan mondjanak el mindent, ami a szívüket nyomja. Történjék akármi, tiszteljék porainkat utódaink. Meg kell hát mondaniok – még ha tudják is, hogy aztán semmi sem történik.” (SZÉCHENYI, 1982. 405.) A róla szóló „jámborabb” paszkvillusban: Csak sást nemzenek a sasok, / Nem szül gyáva nyúlát Nubia párduca. (VITÁLIS, 1888. 153.) E két sor idézet Vörösmarty Mihály *A felkölt nemességhez* című verséből. A kép Horatiusra megy vissza: *Carmina*, IV, 4. – J: Csak a jóban lehet és kell követni eleinket.

¹⁴² Kászonyi Sándor, Torontál vármegye első alispánja. – J: Birtokot vagy törvényt határozni, nagy különbség.

¹⁴³ Báró Perényi Zsigmond, Bereg vármegye első alispánja, majd Ugocsa vármegye főispánja. Az ellenzék radikálisabb szárnyához tartozott, Vaszary 1830-as jellemzése róla: „tüzes”. (VASZARY, 1885. 17.) Az 1848/49-es forradalomban a Honvédelmi Bizottmány tagja, halálra ítélték és kivégezték. Széchenyi többször is elismerően szökölt róla naplójában magyar érzelmei miatt: „Perényi most egy, A MAGYAR SZÍVET GERJESZTŐ BESZÉDET TART, hogy a nemzetiség, a nép igazi ereje, őseinkkel eltemetett – és hogy ezt fel kellene éleszteni etc. etc.” (SZÉCHENYI, 1982. 401.) A másik paszkvillus öt bíráló sorai: Ez az aranykereszt előtt / Rogyik el idétlen lélekkel. (VITÁLIS, 1888. 154.) – J: Aki előbbre néz, mint ahová lép, hamar megbotolhat.

¹⁴⁴ Rohoncy János, Veszprém vármegye alispánja. A commissariusok szégyenteljes, önző, túlságosan lojális tevékenységének általános tetszést elnyerő kemény bírálatát ő mondta el elsőként a diétán. (SZÉCHENYI, 1982. 406.) Ugyanakkor Széchenyi bírálja is magatartását: „Rohonczy egyre inkább jó magyarnak akar feltűnni. Butaságokat beszél.” (SZÉCHENYI, 1982. 408.) – J: Az igazat vitatni senki nem tilthatja.

¹⁴⁵ Kolosváry Miklós Győr vármegye táblabírója. Vaszary az 1830-as országgyűlésen már nem szereplők között mint a „magyar nyelvért buzgolkodó”-t említi. (VASZARY, 1885. 17.) – J: Nem mind, ami igaz, talál mindig elfogadást.

¹⁴⁶ Kis-csoltói Ragályi Ábrahám, Torna vármegye első ispánja. A másik paszkvillus jótanácsa: Vigyázz, ha a hizelkedő / Rád mosolyog, oly tükör ő, / Kit mindig készen találsz, / Színén lefestve láthatod / Saját rózsás ábrázatot, / De csak még előtte állsz. (VITÁLIS, 1888. 154.) – J: Nem mind jó magyar az, aki jól beszél magyarul.

¹⁴⁷ Roglaticzay Miskolczy István, kamarás, Bihar vármegye. A másik paszkvillus öt illető kritikája: Ha érdem van, német adta / Érc bélyegednek alatta. / Nem jó érdembélyeg ez, / Nem hazafit bélyegez. (VITÁLIS, 1888. 155.) – J: Ha nem lehet sokat használni, a kevés sem megvető.

¹⁴⁸ Nyéky Németh Imre, a Szentkorona ügyésze, a királyi ügyek igazgatója, tanácsos [Csanád vármegye?] – J: Dicséretes az igyekezet is, ha jóra céloz.

¹⁴⁹ antiquionis aevi (lat.) = régebbi időbeliek

¹⁵⁰ emeriti iam deficientes (lat.) = kiérdemesült elaggottak

¹⁵¹ convictionem suam aliis obtrudentes (lat.) = a saját társaságukat másra ráerőszakolók

¹⁵² Kisdobronyi Isák Sámuel, tanácsos, Szatmár vármegye első alispánja. Széchenyi naplójában ő is úgy viselkedik, mint aki csak nagy általánosságban kívánja a királynak jelezni, hogy a rendek foglalkoznak a királyi leirattal. (SZÉCHENYI, 1982. 408–409.) – J: Sok szóból nem válik mindig beszéd.

Antiquionis aevi	Emeriti iam Deficientes	Convictionem suam aliis obtrudentes
Gudich ¹⁵⁵	Márjássy ¹⁵³	Kudits (?) Gudits ¹⁵⁴
Ghyczy ¹⁵⁸	Vitéz ¹⁵⁶	Asztalos ¹⁵⁷
Szemere ¹⁶¹	Németszeghy ¹⁵⁹	Nedeczky ¹⁶⁰
		Horvath ¹⁶²
		Marczibanyi Joan. ¹⁶³
		Repasy ¹⁶⁴
		Skerletz ¹⁶⁵

¹⁵³ Márkusfalvai Máriássy István, tanácsos, Gömör-Kishont első alispánja. Széchenyi őt ravasz, de nem elég bátor politikusnak látja. A bűnös commissariusok ügyében az a véleménye, hogy „*Ők még ezt, meg ezt, meg ezt cselekedték, de mi arról hallgatni fogunk.*” (SZÉCHENYI, 1982. 411.) „*Úgy véli, nem baj, ha a rendek ülésén egy kissé nyersebben fejezik ki magukat, a mágnásoknál »MAJD KITSINYOSÍTJÁK!«*” (SZÉCHENYI, 1982. 409.) „*Elkezdí pro és pro és pro!!! (Vén gazember.)*” (SZÉCHENYI, 1982. 413.) Vaszary az 1830-as országgyűlésen már jelen nem levők között mint „élczes”-t említi. (VASZARY, 1885. 17.) A másik gúnyirat szerint: Midőn a sors csapkod, ijeszt, / A gyáva ész és szívet vesz. (VITALIS, 1888. 154.) – Az országgyűlésről fennmaradt anonim napló beszámol arról, hogy a magyar nyelv-vitához „Az öreg Márjási” is hozzászólt, szerinte „...*magyarul kell nevelni minden gyermekeket, és magyarul tanítani imádkozni is, azt is hozzátette, hogy az isteni tiszteletet is magyarul kellene véghez vinni a catholicusoknál is. Mert ha Horvátországban (provocált a követekre) horvát nyelven mondhatnak misét, miért nem mondhatnának a magyarok közt magyarul? – Zúgás a papság közt. – Hozzá tette azt is (minthogy ő rend nélkül szokott beszélni): hogy a magyar nyelv felemelésére egy hathatós eszköz lesz a játék színek elősegítése is. Ott ú. m. megkedveltetik a jót, megutáltatják a rosszat, és bizony sokszor egy játékból több moralitást tanul az ember, mint tíz predicatióból. Erre canonok Csauz azt felelte: hogy miért nem állított hát az Úr Jézus theatrumot?*” (RALOVICH, 1886. 4.) [Csauz István a kalocsai káptalan követe.] – J: Az elaggott oroszlánon a szűnyog is kifog már.

¹⁵⁴ Gudits János, Hont vármegye táblabírája. – J: Lassan járj, tovább érsz.

¹⁵⁵ Ld. 154. lj.

¹⁵⁶ Nagyivánkai Vitéz János, Abaúj vármegye táblabírája, másodalispánja. A másik gúnyvers jellemzése: Csak szájjal beszél, nem ésszel, / Haszontalan fecsegéssel / Elrontja az egészset. (VITALIS, 1888. 156.) – J: Sokat kotkodácsol, keveset tojik.

¹⁵⁷ Asztalos Pál, Máramaros vármegye követe.

¹⁵⁸ Assa- és ablanczkürthi Ghyczy Péter, alnádor, Komárom vármegye – J: Azért hoztak eleink törvényeket, hogy azokkal védelmezzük hazánkat.

¹⁵⁹ Almási Németszeghy István, udvari tanácsos, Moson vármegye első alispánja. Ő is azok közé tartozott, akik azt vallották, hogy követeléseikkel „ne kedvetlenítsék el” a császárt. Széchenyi naplója valószínűleg ezért is mond negatív ítéletet róla: „*Gyengén beszél. ... Nevetséges, vagy inkább meghatóan ostoba.*” (SZÉCHENYI, 1982. 408–409.) A másik gúnyvers ítélete: A Honvád / Mennydörgés poklának / Mennyköve robbanjon rád. (VITALIS, 1888. 156.) – J: A rossz muzsikus minden nap egy nótát felejt. (Ezt a közmondást olvashatta a szerző Gyöngyösi István *Palinódia* című, Esterházy Pálnak dedikált verse ajánlásában, a „vén hegedűs” tulajdonságaként.)

¹⁶⁰ Nedeczei Nedeczky Ferenc, Tolna vármegye táblabírája.

¹⁶¹ Szemerei Szemere István, tanácsos, Zemplén vármegye első alispánja. – J: A kakas is úr, a maga szemetén.

¹⁶² Palotai báró Horváth András. Békés vármegye – J: Fitogtatás kedvéért kár szólani.

¹⁶³ Puchóztói Marczibányi János, Torontál vármegye táblabírája. Széchenyi egyszer említi naplójában, amikor is a commissariusok pártjára állva „*a biztosok mellett beszél.*” (SZÉCHENYI, 1982. 411.) A másik paszkvillus rá vonatkozó sorai: Mit ér a szép gyümölcs maga, / Bár kedves a színe, szaga, / Ha jó ízzel nincs tele. (VITALIS, 1888. 154.)

¹⁶⁴ Répásy Leopold (Lipót), Baranya vármegye táblabírája. – J: Nem minden pár egyez meg egymással. (Lehet, hogy ez az utalás Baranya másik követéhez, Kajdácsi Antalhoz való viszonyára vonatkozik.)

¹⁶⁵ Kerletz: helyesen Skerletz József, Vas vármegye követe. – J: A szabadsággal könnyebb élni, mint azt előmozdítani.

Nihil faciunt¹⁶⁶

Bezeredy Ignatz¹⁶⁹
 Huszar¹⁷²
 Beniczky¹⁷⁵
 Niczky Jos.¹⁷⁸
 Baros¹⁸¹
 Gyurtsany¹⁸⁴
 Hegedüs¹⁸⁷
 Poczavet¹⁹⁰
 Makovits¹⁹¹

**Valeat tantumper
votisatione**¹⁶⁷

Vasady¹⁷⁰
 Palugyay¹⁷³
 Bornemisza¹⁷⁶
 Brogyányi¹⁷⁹
 Tököly¹⁸²
 Lippay¹⁸⁵
 Markovits¹⁸⁸

**Diurna gratis
trahunt**¹⁶⁸

Rutkay¹⁷¹
 Redey¹⁷⁴
 Torkos¹⁷⁷
 Kováts¹⁸⁰
 Bonis¹⁸³
 B. Prenyi Gábor¹⁸⁶
 Jankovits¹⁸⁹

¹⁶⁶ nihil faciunt (lat.) = semmittevők

¹⁶⁷ valeat tantum votisatione (lat.) = csupán szavazáskor jók

¹⁶⁸ diurna gratis trahunt (lat.) = munka nélkül veszik fel a napidíjat

¹⁶⁹ Bezeredy Ignác, Győr vármegye második alispánja. – J: Ha most nem is, talán majd máskor.

¹⁷⁰ Vasady Gábor, Ugocsa vármegye főadószedője.

¹⁷¹ Ruttkai Ruttkay Lőrinc, Túróc vármegye főszolgabírája. – J: A néma követ káros a hazának és teher a megyének.

¹⁷² Huszár Imre, Esztergom vármegye második alispánja. – J: Plátó tanítványai is hallgatással kezdték a tanulást.

¹⁷³ Palugyai Palugyay János, Liptó vármegye második alispánja. – J: Ki az önmaga véleményének jószágáról meg vagyon győződve, majd megszólal.

¹⁷⁴ Rhédey Lajos, kamarás, Bereg vármegye főispánhelyettese, Lipót-rendi vitéz, a bécsi katonai akadémia és a magyar színházügy támogatója. – J: Akinek nincs kedve a dologhoz, kár, hogy másnak helyét foglalja.

¹⁷⁵ Benyitzei Benyitzky Lajos, Zólyom vármegye főjegyzője. – J: Jobb nem tudni, mint nem akarni.

¹⁷⁶ Ádámföldi Bornemisza Gábor, Sáros vármegye első alispánja.

¹⁷⁷ Torkos Mihály Moson vármegye főjegyzője. – J: Jobb hallgatni, mint rosszat mondani.

¹⁷⁸ Nitzky József, Sopron vármegye első alispánja. – J: Jó a csendes ember oda, ahová kell. (E jellemzés valószínűleg azt is jelzi, hogy soproni követtársa, Felsőbüki Nagy Pál volt a megye szóvivője az országgyűlésen.)

¹⁷⁹ Brgyáni és viszocsáni Brogyányi Gábor, Trencsén vármegye követe.

¹⁸⁰ Visontai Kováts József, császári és királyi tanácsos

¹⁸¹ Baros György, tanácsos, Selmec- és Bélabánya követe.

¹⁸² Kevermesi Tököly Péter, Csanád vármegye első alispánja, majd főispánja. – J: Könnyebb ökröt hizlalni a zöld gyepen, mint törvényt javasolni a zöld asztalnál.

¹⁸³ Bonist nem tudtam azonosítani.

¹⁸⁴ Mojsfalvi Gyurtsányi Gábor, Nógrád vármegye második alispánja, majd a hétszemélyes tábla bírása. – J: Ha az órát fel nem húzzák, nem megy.

¹⁸⁵ Lippay Ferenc, Esztergom vármegye főadószedője. – J: Akárhogy mossák a hollót, mindig fekete marad.

¹⁸⁶ Báró Perényi Gábor, Ugocsa vármegye követe.

¹⁸⁷ Daruvári Jankovich Izidor, kamarás, Pozsega vármegye táblabírája. – J: Ha csak tanulni jött, úgy hallgatása nem hiba.

¹⁸⁸ Hegedüs Pál, Verőce vármegye főjegyzője. – J: Ha nincs gyantázva a vonó, nem szól a hegedű.

¹⁸⁹ Cserneki Markovich Antal, tanácsos, Pozsega vármegye táblabírája. – J: Elfogható érzések gátlása, a szólásra való bátortalanság.

¹⁹⁰ Poszavetz Zsigmond, Szerém vármegye főjegyzője. – J: Nem minden ember vág oda, ahová néz.

¹⁹¹ Makovits: esetleg: Matkovich István, a királyi tábla tagja, az országgyűlésen az egyik jegyzőkönyvvezető.

Függelék

Az 1825–1827-es országgyűlés fenti szereplői jelleméhez és működéséhez, politikai állásfoglalásához, illetve a parlamentben megszerzett súlyához és tekintélyéhez igen informatív plusz adalékokkal járul hozzá annak a fiktív tréfás temetésnek a „szereposztása”, amely az 1741. évi 8. cikkely megszüntetéséről, azaz halálának híreről és a gyászszertartás résztvevőiről tudósít:

I. Halotti híradás

Az I. rész 9. címje¹⁹² megszorodott szívvel jelenti, elfelejthetetlen unokájának, és rész szerint néhai 1723. 6-ik cikkely egyetlen egy kedves leányának az 1741. 8-ik cikkelynek¹⁹³ nyolc hetekig tartott súlyos betegeskedése, és egy idétlen moratorium, vagyis inkább moritorium nevezetű szörnyeteg szülése következtében, e folyó hónap 6-ik napján, délutáni 3 óra tájban, Majláth Györgytől az utolsó kenetnek felvétele után, e töredékvilágból az örökkévalóságba Nagy Pali dajkázkodása alatt történt általköltözését. Meghült tetemei a constitutiót körüljáróló diatának düledező falai közé, b. Eötvös szertartása szerint, holnap, azaz e folyó hónap 7-én délutáni 3 órakor, a főrendek által végső tiszteletképen beszenteltetvén, fognak eltakarítani; a requiem minden jó hazafi szívében, a halotti tor pedig annak idejében Bécsben, a szokott móddal a ministerialis kar táblájánál fog tartatni. Pozsonyban, Mohács veszedelme 3-ik századját befejező hónapjának 6-ik napján.

II. Ellentmondás

Az 1741-ik 8-ik articulus, úgy is mint az 1723-ik 6-ik cikkelynek a *Hármas könyv* 1. 9. címe leányának egyenes és törvényes szülőtte, világos ellentmondás, tiltás és tilalmazás formájában felfedezi, miképpen tudtára esvén az ellentmondónak az, hogy jóllehet némely cliensei az 1723: 18. és 62. cikkelynek szolgáltatába beállottak, s ezek által mind e mai napig tápláltatnak, szolgáltatásokat mindazáltal a fentírt cikkelyektől megtagadták, s már jó ideje, hogy ismét az ellentmondó őket az 1595: 6-ik, 1715: 8. és 1723: 67. cikkelyeknek barátságos segedelmével az adózó nép tetemes kárára eddig is törvénytelenül bitangolt ezen pártfogásából már valahára még ki nem rekeszteni eltökélette volna, némely különben igaz cliensei tartván attól, hogy valaha őket is megfosztja pártfogásától, az ellentmondót ezen jussa gyakorlásában minden erővel megakadályoztatni, később vakmerően betegnek is kikiáltani, sőt folyamodván két anglus¹ felcserekhez, kik közül az egyik fenyegetődzéssel,² a másik pedig bűbajos varázslásokkal³ akartak kuruzsolásokhoz fogni, az ellentmondót e. f. h. 6-án a nagyanyja nevében holtak nyilván kijelenteni, temetését elrendelni, néki sírverseket is készíteni, s e szerint az ellentmondónak tetemes kárára, és

¹⁹² Werbőczy István *Hármaskönyv* című törvénykönyve, I. rész, 9. cikkelye.

¹⁹³ Mária Terézia 1741. évi dekrétumának 8. cikkelye: Hogy a hitlevél azon záradéka: „*a mint azok használata és értelme iránt a király és a karok közös megegyezésével országgyűlésileg megállapodtunk, az ország karainak és rendjeinek sarkalatos jogaira, szabadságaira, mentességeire, kiváltságaira, egyáltalában ne legyen kiterjeszhető. Ő királyi szent felségének jóságos kijelentése alapján szentesítetett, hogy Magyarország és a hozzá kapcsolt részek karainak és rendjeinek sarkalatos jogai, szabadságai, mentességei és kiváltságai, jelesül azok, a melyek a Hármastörvénykönyv I. R. 9. címében és az 1723: 6. cikkelyben kifejezvék, melyek őket minden adózás alól fölmentik, sőt a kiváltságaiknál fogva ősi szokás alapján abban is megerősítik, hogy a telekkel semmiképpen ne járjon együtt a közteher, (midőn az 1715: 3. cikkely által a felől, hogy más tartományok módjára nem fognak kormányoztatni, különben is megőve és biztosítva vannak), a hitlevélbe beiktatott s a törvények használatáról és értelméről szóló záradék magyarázata alá egyáltalában ne legyenek vonhatók.*” (Törvénytár, 1901. 21.)

¹ Utólagos megjegyzés a lap alján: „Az anglusok a törvényt betű szerint való értelmében veszik.”

² Utólagos megjegyzés a lap alján: „Péchy ez alkalmatossággal az Ausztriai-ház örökösödése gyengülésével fenyegetődzött.”

³ Utólagos megjegyzés a lap alján: „B. Perényi Zsigmund rosz jelnek állítván az országülést félbe szakasztó tűztámadást, varázslóképen igyekezett abból jövőndőre nézve következtetéseket húzni.”

jussainak nyilvánvaló elenyésztetésére törekedni semminek állítottak. – Minthogy azonban az ellentmondó még csak nem is emlékezhetik arról, hogy valaha csak legkisebb baja is lett volna, s most jelenvalóképpen is él, s a legjobb egészségben vagyon; ennél fogva valamint soha esze ágában sem volt az, hogy igaz clienseitől megvonja pártfogását, úgy viszont kinyilatkoztatja azt is, hogy ezután senkit, aki cliensei közül a 723-ik 18. és 62-ik cikkelyeknél szolgálatot vállal, többé soha, semmiféle szín és ok alatt pártfogásába be nem veszen, s nehogy költött betegségében és temetésében megnyugodván, ezáltal jussairól lemondani látszasson, azon híreket ezennel megsemmisíti s azoknak ismét és ismét ellene mond.

Pozsonyban, 1826-ik esztendő Liberatus napján.

III. Az 1741. 8-ik cikkelynek temetése

Keresztvivő *Parcsetics József*. – A keresztre I. N. R. I. helyébe „Salus Reipublicae Suprema lex esto”¹⁹⁴ vagyon írva.¹⁹⁵

Páncélos *Nagy Pál*.

Kardvivő *Niczky János*.

Koszorúvivő *Bartal György*.

Citromvivő *Végh Náci*.

Rozmaringvivő *Császár Sándor*.

Egy kitanult kapellmeister¹⁹⁶ *Balogh János*.

Egy vén kótahordozó *Máriássy István*.

Egy oskolamester *Pázmándy Dénes*.

Egy petelans oskolásgyermek *Majthényi Antal*.

Kántorok *Platthy* és *Róth*.¹⁹⁷

Bassista *Brogányi*.

Fagotista *B. Wenkheim József*.

Contránsok *Orczy Lőrinc* és *Gudits János*.

Pontificans¹⁹⁸ *Nagyváradai püspök*.

Assistensek¹⁹⁹ *Csausz* és *Frim*.²⁰⁰

Ceremoniarius²⁰¹ *Miskolczy* kanonok.

Vox clamantis in deserto, a quidem gratis cum magno murmure²⁰² *Jordánszky*.²⁰³

Dolorosum cantus²⁰⁴ *Kolosváry* canonicus.

Gloriosum cantus²⁰⁵ *Zólyomi* püspök.

Benedicens²⁰⁶ *Váczai püspök*.

Facigeri *Absentes et Civitatis*.²⁰⁷

Fiaker qui vehunt cadaver²⁰⁸ *Bezerédy György* s *Marczibányi Antal*.

Einspanniger²⁰⁹ *Lippay Ferenc* és *Marczibányi János*.

¹⁹⁴ Salus Reipublicae Suprema lex esto. (lat.) = Az állam üdve legyen a legfőbb törvény.

¹⁹⁵ Rákóczi Partsetits József, királyi tanácsos, Szerém vármegye első alispánja

¹⁹⁶ Kapellmeister (ném.) = karmester

¹⁹⁷ Platthy Mihály és Róth József

¹⁹⁸ pontificans (lat.) = főpapi misét mondó

¹⁹⁹ assistensek (lat.) = ministránsok

²⁰⁰ Csausz István, a kalocsai főegyház kanonokja, a főkáptalan követe; Frim János az egri érseki egyház kanonokja, a főkáptalan követe volt.

²⁰¹ ceremoniarius (lat.) = szertartásmester

²⁰² Vox clamantis in deserto, a quidem gratis cum magno murmure. (lat.) = A pusztában kiáltónak szava, ugyanis ingyen nagy mormogással.

²⁰³ Jordánszky Elek, szászvári apát, az esztergomi főegyház kanonokja, főkáptalani követ volt.

²⁰⁴ dolorosum cantus (lat.) = fájdalmas ének

²⁰⁵ gloriosum cantus (lat.) = dicsőséges ének

²⁰⁶ benedicens (lat.) = áldást osztó

²⁰⁷ Facigeri (lat.) = fáklyavivők; Absentes et Civitatis (lat.) = távollévők és városlakók

²⁰⁸ Fiaker qui vehunt cadaver. (lat.) = halottaskocsi

²⁰⁹ einspanniger (ném.) = egyfogatú

Krankenwärterek²¹⁰ *Nyéki Mihály* és *Nedeczky Ferenc*.
 Vespillo²¹¹ *Somsich*.
 Charon *Németszeghy*.
 Salto mortale²¹² *Vasady*.
 Az örökkévaló semmiség *Radvánszky Antal*.²¹³
 Ennek kamarása *Marits István Dávid*.
 A megholtak árnyéka *Izsák Sámuel*.
 Halálmadár *Almásy Lajos*.
 Siránkozó politikusok *Rohonczy, Földváry, Prónay, Szemere*.²¹⁴
 Protomedicus, qui confundendo 8-vae 741.6: 723. 1-a 9-um et Leopoldi I.
 Decreto cum successione Austriae in mixtarum, morbi mortis causa fuit.²¹⁵ *Péchy Emericus*.²¹⁶
 Prosector²¹⁷ *Ragályi Tamás*.
 Inbalsamisator²¹⁸ *C. Antonius Cziráky*.
 Pharmacopola²¹⁹ *Szegedy Ferenc*.
 Praefatus Nosocomii²²⁰ *Skerlecz József*.
 Parentator²²¹ *B. Perényi Zsigmond*.
 Harangozók *Szinyei és Bittó*.²²²
 Egy elaggott bakter *Vitéz*.
 Halotti tor *Komáromy Stephan*.
 Cerberus *Németh*²²³ Causarum Direktor.
 Szakácsok *Steinbach* és *Gosztonyi*.²²⁴
 Éhes hollók *Luby, Kováts, Laszlovszky*.²²⁵
 Einsagerek²²⁶ *Beöthy, Stoffer*.²²⁷
 A constitutionak geniusa²²⁸ *Gr. Andrássy György*.
 Cacodaema²²⁹ *ifj. b. Eötvös Ignác*.

²¹⁰ Krankenwärter (ném.) = betegfelvigyázók (A Krankenwärterek alak helytelen, mivel eleve többes számban állt a szó.)

²¹¹ vespillo (lat.) = hullafosztogató

²¹² salto mortale (lat.) = halálugrás

²¹³ Radvánszky Antal Zólyom vármegye helyettes alispánja volt.

²¹⁴ Rohonczy János, királyi tanácsos, Veszprém vármegye követje; Bernátfalvy Földváry Ferenc, Heves vármegye helyettes alispánja; Tótrónai báró Prónay Sándor, királyi kamarás; míg Szemere István császári–királyi tanácsos, Zemplén vármegye alispánja, és egyben követ is volt.

²¹⁵ Protomedicus, qui confundendo 8-vae 741.6: 723. 1-a 9-um et Leopoldi I. Decreto cum successione Austriae in mixturam, morbi mortis causa fuit. (lat.) = A főorvos, aki összekeveri a 741-es országgyűlés oktavájának 6. cikkelyét és a 723-as országgyűlés 1. törvénycikkelyének 9. paragrafusát I. Lipót dekrétumával az ausztriai ház örökösödéséről, a halálos betegség oka volt.

²¹⁶ Péchy Imre, a hétszemélyes tábla ülnöke, Pest–Pilis–Solt vármegye követje volt.

²¹⁷ prosector (lat.) = boncoló

²¹⁸ inbalsamisator (lat.) = balzsamozó

²¹⁹ pharmacopola (lat.) = patikus

²²⁰ praefectus nosocomii (lat.) = kórházigazgató

²²¹ parentator (lat.) = gyászbeszédet tartó

²²² Szinyei Merse László és Bittó Adalbert

²²³ Nyéki Németh Imre, kamarai tanácsos, királyi ügyigazgató, a Szentkorona ügyésze.

²²⁴ Steinbach Ferenc, a királyi jogügyi igazgatóság ügyvédje volt; míg Gosztonyi Miklós (?), a királyi tábla bírása, majd pesti váltótörvényszéki elnöke.

²²⁵ Benedekfalvi Luby Imre, a királyi tábla ülnöke; Visontai Kováts József, császári–királyi tanácsos, ítélőtáblai ülnök, Laszlovszky József, a királyi tábla érseki ref. ülnöke.

²²⁶ Einsagerek (ném.) = sűgők

²²⁷ Beöthy(?), Stoffer József, nádori irodaigazgató

²²⁸ a constitutionak geniusa (lat.) = az alkotmány védszelleme

²²⁹ cacodaema (lat.) = az ördög

Rövidítések és irodalomjegyzék

- ABAFI
1883
ABAFI Lajos: *Magyar pasquillok, III. Az 1825-ik évi diae-
talis pasquillus*. In: *Hazánk*, V. (1883) 145–158.
- GRÜNWARD
1888
GRÜNWARD Béla: *Hangulatok és áramlatok*. In: *Hazánk*,
IX. (1888) 210–236.
- ILLÉSY
1888
ILLÉSY János: *Országgyűlési gúnyvers. Kajdácsi Antal ba-
ranyai követnek az alvilágból írott levele az 1830. esz-
tendei országgyűlésre*. In: *Hazánk*, IX. (1888) 155–157.
- J:
IVÁNYI István: *Az 1825-ik évi országgyűlési követek rö-
vid jellemzése*. In: *Hazánk*, III. (1885) 76–79.
- MARGALITS
1897
MARGALITS, Ede: *Magyar közmondások és közmondás-
szerű szólások*. Budapest, 1896. Reprint: Budapest, Aka-
démiai, 1990.
- PASZLAUSZKY
1888
PASZLAUSZKY Sándor: *Gúnyiratok az 1833-iki ország-
gyűlésről*. In: *Hazánk*, IX. (1888) 237–239.
- RALOVICH
1886
RALOVICH Lajos: *Az 1825-ki országgyűlésről. (Eredeti
napló)*. In: *Hazánk*, VII. (1886) 3–12.
- 1888
RALOVICH Lajos: *Az 1825–27-ki országgyűlésről. IV–V.*
In: *Hazánk*, IX. 1888. 200.
- RÓBERT
1974
RÓBERT Zsófia: *Az 1790–91-i országgyűlés pasquillus iro-
dalmához*. In: *Irodalom és felvilágosodás*. Szerk. SZAUDER
József és TARNAI Andor. Budapest, Akadémiai, 1974.
- SZÉCHENYI
1982
SZÉCHENYI István: *Napló*. Második kiadás. Válogatta, szer-
kesztette, a fordítást ellenőrizte OLTVÁNYI Ambrus. 1982.
- TÉGLÁS J.
1928
TÉGLÁS J. Béla: *A történeti pasquillus a magyar irodalom-
ban*. Szeged, MAGYAR Irodalomtörténeti Intézet, 1928.
- Törvénytár*
Magyar Törvénytár. 1740–1835. évi törvénycikkek. Fordí-
totta Dr. CSIKY Kálmán, magyarázatokkal és utalásokkal kí-
séri Dr. MÁRKUS Dezső. Budapest, Franklin-Társulat, 1901.
- VASZARY
1883
VASZARY Kolos: *Adatok az 1825-iki országgyűlés törté-
netéhez*. Győr, 1883. (Benne a *Guzmics Izidor-napló*.)
- 1885
VASZARY Kolos: *Adatok az 1830-as országgyűlés törté-
netéhez*. Győr, 1885.
- VITÁLIS
1888
VITÁLIS Mór: *Magyar közmondások az 1825. esztendei or-
szággyűlésen lévő urakra*. In: *Hazánk*, IX. 1888. 151–158.